

NACIONALSOCIALISTINIS IR KOMUNISTINIS GENOCIDAS LIETUVOJE

Iki kolei, Viešpatie, šventasis ir tikrasis, Tu neteisi ir nekeršiji už mūsų kraują tiems, kurie gyvena žemėje ? (Apreiškimas, 6, 10).

I. ISTORINĖS PARALELĖS

Lietuvos šalis yra ne tik didvyrių žemė, bet ir kankinių tauta. Ją slegia septyni šimtai metų užlūžtančių kovų vakaruose su germanų Skile ir tiek pat metų rytuose su slavų Charibde. Sunki mūsų istorijos dalia ir grasi ateitis. Maironio žodžiai « nebijokim vargo kieto, nes be jo galiūnai pūna » arba Putino, — kad « Tauta būtų amžina — ji turi mokėti gyventi laisvėje ir nepalūžti vergijoje » — yra pabrąsinanti paguoda, bet ne išgelbėjimas. Tikrai, mūsų tautos gyvenimo audeklas yra apmestas kančiomis ir atautas herojiškumu. Jie neatskiriami vienas nuo kito. Atrodo, kad jie išsrovėna vienas iš kito. Jie apsprendžia mūsų tautos būdo turinį ir lemia jo apraiškas. Jotvingiai ... galindai... prūsai! Kur dingę jie ? Neklauskime ... Amžiai užmaršą ant jų užrito. Tik legendos, prikrautos tragizmo, apie juos byloja. Senieji metraščiai juos sumini trumpais sakiniiais, ir dar išlikęs vienas-kitas vietovardis ...

Homicidas — žmogžudybė, matomai, yra imanentiška žmogui paliestam pirmgimės nuodėmės. Pirmoji žmogžudystė buvo broližudystė: Kainas nužudė broli Abelį. Ir nuo tada « Kaino rasė į dangų kopia ir meta Dievą žemėn ».

Istorijoje yra žinomi skaitlingi masiniai žmonių žudymai. Iki krikščionybės įsisunkimo į visuomeninį ir valstybinį gyvenimą, galima sakyti, buvo visuotinis paprotys, kad nugalėtų gyvybė ir turtai priklausė nugalėtojui. Grėsmingai aidi amžiuose Romėnų formulė *Vae victis* — vargas nugalėtiems. Karai buvo paprastai baigiami besąlyginiu pasidavimu, Rooseveltto formulė *Unconditional*

surrending. Buvo sunaikinama ne tik nugalėtųjų kariuomenė, bet ir nužudoma daug vyrų arba paimami į nelaisvę ir padaromi vergais.

Tvirtovės ir miestai buvo sunaikinami ir sulyginami su žeme. Tai labai primena Hitlerio kliegianti šauksmą: *Ich werde ihre Städte ausradieren*. Dievnamiai buvo sugriaunami, dievaičių stabai pagrobiami ir išvežami. Ar tai nėra religinis genocidas? Toksai elgesys nebuvo slepiamas, bet viešai skelbiamas. Tik prisiminkime rūstaus Katono kartojimą Romos senate: *Ceterum censeo Carthaginem delendam esse*.

Tais laikais dažniausiai grūmėsi dvi skirtingos tautos, dvi skirtingos kultūros — tai nugalėtos tautos išžudymas, įverginimas arba išvedimas, išvarymas į nelaisvę yra gryno vandens genocidas. Bet tuomet žmonės vengė rafinuotų žodinių pinklių ir vartodavo aiškesnes sąvokas. Todėl visus tokius veiksmus vadino žmogžudyste, nes visokis nekalto žmogaus žudymas yra žmogžudystė. Dėl to prof. R. Lemkino, didelio humanisto ir žudomų tautų draugo, naujadaras *genocidas* (*genus* — gentis, *caedere* — žudyti) nieko naujo neatnešė, o tik gal kiek pabrėžė tautinių grupių žudymo baisumą, bet tuo pačiu pridengia šešėliu žmonių *holokausto* žiaurumą.

Tai Babilonijos valdovas Nabuchodonosaras sugriovė Jeruzalę. Jis tris kartus didelę žydų tautos dalį, drauge su pranašais Ezekieliu, Danieliumi ir Baruchu, išvarė per dykumas į nelaisvę, iš kurios juos paleido Persijos karalius Kiras (538 m. prieš Kristų), užkariavęs Babiloniją.

Tai Egipto faraonas įsakė: naikinti, žudyti ir išgaišinti žydus¹. Tai labai primena Hitlerio-Himmlerio *Final Solution* — žydų tautos likimo baigiamąjį sprendimą.

Tai Romos legijonai, vadovaujami Publijaus Kornelijaus Scipiono, sunaikino (146 m. prieš Kristų) Didonos įkurtą, žydintį, turintį 700.000 gyventojų Kartaginos miestą.

Tai Vespasianas sugriovė (70 m. po Kristaus) Jeruzalę, nepalikdamas akmens ant akmens, ir išblaškė žydus į keturių vėjų šalis.

O mūsų eros penktame šimtmetyje ten, kur praskriejo Atilos (gotiškai - tēvelis) — Dievo rykštės — raiteliai ir pražygiavo jo rykiuojami hunai, net žolė neaugo per ilgus dešimtmečius. Keletą šimtmečių vėliau paslaptingos Mongolijos stepėse iškilęs Džingischanas, kaip viesulas, nesustabdomai per žygiavo skersai Aziją ir pasiekė net Vakarų Europą. Teigiama, kad jo kariauna išžudė

¹ *Exodus* 1, 8-22.

apie 20.000.000 įvairių tautybių žmonių. Savo pergalėms atžymėti, jis sukraudavo kalnus iš nukirstų priešų galvų.

Genocidinių veiksmų buvo padaryta nemažai ir viduramžių Europoje — kryžiaus karų metais bei turkams užkariavus Bizantiją ir pietrytinę Europą.

O išnaikinimas albigiečių (1208-1226), arba veiksmai atlikti vaduojantis lapidariniu posakiu — « geriau sunaikinti kūną, kad išgelbėti sielą», arba Augsburgo susitarimas (1555) ir įgyvendinimas jo turinio *cuius regio — eius religio*, ar nepriklauso vienai ar kitai genocido rūšiai? Tik XVIII-XIX šimtmečiuose nebuvo didesnės apimties genocidinių veiksmų. Atrodė, kad žmonija pasuko tauresniais keliais. XIX šimtmetyje po Solferino kautynių (1859) šveicaro Henry Dunant entuziastiškomis pastangomis 1864 m. buvo įkurtas Tarptautinis Raudonasis Kryžius ir pasirašyta konvencija užtikrinusi karo sužeistiesiems, medicinos personalui bei ligoninėms neliečiamybę ir globą. Ženevos konvenciją sekė Haagos konvencijos ir Briand-Kellogo paktas. Atrodė, kad nors žmonija nesugebėjo eliminuoti karo iš tarptautinių santykių, jai vis tik pavyko apvaldyti jo apokaliptines apraiškas.

XIX amžiaus antroje pusėje išsiskleidė Europoje nauja ekonomiškai struktūra ir visuomeniška diferenciacija. Į žmogaus žinią įsiveržė darvinizmas su gyvulių rūšių tarpusavyje kova už buitį (*Kampf um Dasein*), kurią laimi geriausi vienetai (« antgyvuliai»). Marksas perkėlė darvinizmo teoriją į sociologiją. Savo moksle jis pakeitė zoologinių veislių (rūšių) kovą socialinių klasių kova ir išpranašavo laimėsią klase proletariją. Pergalė turėjo būti pasiekta su pagalba proletarijato diktatūros, kurią, kaip matysime vėliau, Leninas-Stalinas prisotino genocidine dinamika.

Beveik tuo pačiu laiku darvinizmas įsiveržė ir į filosofiją. Nietzsche, pakeitęs sąvoką klase sąvoka rase, sukūrė antžmogio (*Übermensch*) tipą. Jo plagijuotas *Ecce Homo* buvo pastatytas anapus gėrio ir blogio.

Pasaulio Kūrėjas nepanorėjo būti be žmogaus. Jis buvo reikalingas pasaulio reiškinių pilnačiai ir įprasminimui. Todėl įkvėpė į gamtinius elementus dievybės kibirkštį, kuri turi tobulinančios raidos etapais veržtis į Omegos tašką.

Žmogus be Dievo negali būti žmogumi. Jis netenka imanentinio idėjinio faktoriaus, vairuojančio dvasinį augimą ir tobulėjimą. Jokie kiti gyviai, išskyrus žmogų, nežino Dievo sąvokos.

Dievui užgesus žmoguje — žmogus nužmogėjo. Dvasinė evoliucija nutrūko. Prasidėjo dorinė reinvoliucija ir grįžimas į *Pithecanthropus — Homo Neandertalensis* fazę. Molotovas, vienas iš žy-

miųjų komunizmo ideologų ir vykdytojų, kvalifikavo nacional-socialistus : «Jie yra šiandieniniai kanibalai »². Bet gana dažnai atsitinka, kad nusikaltėlis, norėdamas pasiteisinti, savo ydas priskiria priešininkui. Nacizmas 1936 m. tik veržėsi išlipti iš vystyklų, o komunizmas jau buvo 19 metų bernas. Ir nacionalsocializmas, ir kariaujantis komunizmas yra du broliai Kainai. Jų esmė mažai kuo skiriasi, o jų praktiško reiškimosi metodai įvairuoja tik brutalumo gradacija. Tad nėra pagrindo nustepti, kad filosofinis *deicidas* ir zoologinio komunizmo skelbiamas *homicidas* suskaldė kultūros žievę, kurią per ilgus šimtmečius pavyko krikščionybei išauginti žmogaus sąmonėje. Evangelijos skelbiama visuotina žmonių lygybė ir tarpusavė meilė buvo sunkiai pažeistos. Tą procesą palengvino krikščionybės užsidarymas į intelektualinį-kultūrinį ir sociologinį *sui generis* getą, kuriame ji slypėjo nuo reformacijos iki XIX amžiaus vidurio. Pro sužalotos krikščioniškos kultūros plutos properšas iškišo galvą skersakis skitas Rytuose, o Vakaruose — barbaras teutonas. Pirmojo pasaulinio karo skerdynės. Žuvinimas daugelio milijonų doriniai ir fiziniai stipriausių žmonių. Žmogaus kovoje už būti žūsta patys geriausi, rinktiniai elementai. Silpnesnieji ir silpni, pelai, palieka. Koksai prieštaravimas Darvino natūralios atrankos teorijai. Prie to pridėsime dar sunaikinimą neįkainuojamų kultūrinių turtų ir milžiniškų medžiaginių vertybių. Visa tai sudarė palankias sąlygas pasireikšti chaosui. Į istorijos sceną įžengė naujųjų amžių Džingischanas — Leninas, Stalinas, kovojančio sovietinio komunizmo ir *homo sovieticus* kūrėjai. Penkiolika metų vėliau Vokietijoje įsigalėjo Atila Antrasis — Hitleris, maniakiškai pasiryžęs «išgryninti», jo įsitikinimu, išsigimusią žmoniją, germanų rasę padaryti antžmogių tauta ir išplėsti žemės paviršiuje *pax germanica*.

Dvi totalitarinės galybės. Dvi totalitarinės doktrinos, kurių pagrinde buvo dorinė samprata, priešinga natūraliniams dėsniams, kuri neigė žmogaus asmenybę ir jos reikšmę kultūros ir visuomeninio bei ūkiško gyvenimo organiškoje raidoje. Jų kūrėjai traktavo žmogų, žvelgė į žmogų, kaip dresiruotojai į laukinį džiunglėse pagautą žvėrį. Jo prijaukinimui vartoja net įkaitintą geležį, nes totalitarinės sistemos naujam žmogui ir naujai santvarkai sukurti reikalingos neriboto psichosomatinio smurto.

Tos dvi priešiškos sistemos degė viena kitai kainiška neapykanta. Daugelio žmonių sąmonėje gyveno baimė ir panika. Bet ano meto galiūnai beveik nieko nedarė, kad užbėgti už akių artėjančiai katastrofai. Gal dėl to, kad jos tyčia norėjo, o gal dėl to,

² VIII Komunistų partijos kongrese, 1936 m., Maskvoje.

kad netikėjo tą, ką Hitleris skelbė savo *Mein Kampf* ar Leninas išdėstė savo 10.000.000 žodžių raštuose. Galop vulkanas išsiveržė, jo lava užliejo visą pasaulį ir mūsų šalį.

II. NACIONALSOCIALISTINIS GENOCIDAS LIETUVOJE

1. *Nacionalsocializmo genocidą paruošiantieji įstatymai ir jų taikymas Vokietijoje.* — Vienas iš pagrindinių nacionalsocializmo tikslų buvo germanų rasės supremacija. Rasistinių teoretikų nuomone, ją galima pasiekti tik išlaikant rasės, tai yra jos kraujo, nuo kurio priklauso tautos dvasinės ir fizinės savybės, grynumą. Todėl Hitlerio pasaulėžvalgoje, o vėliau teisėje, sociologijoje ir geopolitikoje buvo lemiančiai sviri *Blut und Boden* (Kraujas ir žemė) sąvoka. Tai buvo irracionalinės, jėginės (*Idée fixe*) idėjos.

Kraujas ir žemė turėjo būti tik germaniškos. 1937 m. lapkričio 5 d. Hitleris išdėstė aukštajai kariuomenės vadovybei būsimą karo tikslus. Rytuose turi būti padaryta tuščia erdvė germanams. Nacionalsocializmas atmetė pavergtų tautų germanizaciją. Užkariautos erdvės turėjo būti depopuliarizuojamos (nužmoninamos). Jose gyvenusios tautos išnaikinamos arba išgabenamos kitur, arba padaromos amžiams darbiniais vergais.

Hitlerio galybei Vokietijoje ir užsieniuose griūtiškai augant, spartėjo įgyvendinimas nacinės pasaulėžvalginės sampratos. Netrukus buvo išleisti įstatymai priverstinai moterų ir vyrų sterilizacijai vykdyti: jais norėta sumažinti paveldimų psichinių ligų ir lytinių perversijų skaičius. Kiek vėliau pasirodė įstatymas vokiečių kraujui ir garbei apsaugoti. Juos sekė Nūrnbergo įstatymai, išskyrę žydus iš vokiečių bendruomenės. Tuo būdu buvo apvilkti įstatymų rūbais socialistinės Vokiečių Darbininkų Partijos³ 1920 m. programos 4, 5, 8 ir 17 paragrafai. Tai buvo žiaurūs, nedemokratiški, rasizmo sunka nudažyti įstatymai. Juose gausu įžeidžiančio žmoniškumą smurto, bet dar nėra aiškaus genocido.

Galima buvo laukti, kad Vokietijos žydų ir kitų svetimšalių klausimui bus pritaikintas programos 8 paragrafas, pagal kurį «visi nevokiečiai, atvykę į Vokietiją po 1914. VIII.2 d., turėtų tuoj pasitraukti iš Reicho». Todėl ir buvo daromi įvairūs planai žydams išgabenti. Tik nepavykus masinės emigracijos įvykdyti, karui prasidėjus, griebtasi žmogžudystės.

Hitleris negalėjo iškeldinti vokiečių iš Reicho, todėl jų gryninimą galvojo atlikti su eutanazijos pagalba. Dar 1935 m. pradžioje Hitleris prasitarė Reicho gydytojų vadui Gerhardui Wagne-

³ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter-Partei (NSDAP).

riui: « Jei ateis karas, aš esu apsisprendęs vykdyti eutanaziją, nes karo metu tai yra labiau įmanoma». Tam tikslui buvo įsteigti «Mielaširdingi Namai Įstaiginei Globai» (*Charitable Foundations for Institutional Care*). Hitleris taip pavadino žudymo įstaigas, o Stalinas suteikė panašioms įstaigoms irgi garbingą vardą: « Pataisomojo Darbo Stovykla » (*Ispravitel'nago truda lager*). Tai didžiojo melo padariniai. Tuose miela širdinguose namuose buvo įrengti prietaisai skleidžiantys nuodingas smalkių dujas (CO). 1939 m. rugsėjo ld. prasidėjo Vokietijos žygiavimas į Varšuvą. Tą pačią dieną Hitleris paskelbė dekretą: nepagydomus ligonius pervežti į minėtus globos namus ir suteikti jiems maloningą mirtį ... Masinė ir priverstinė eutanazija nacionalsocialistų doriniu supratimu nėra žmonių žudymas, bet medicininis veiksmas — *medical matter* (Dr. Servatius). Nei ligonys, nei jų giminės nieko apie tai nežinojo. Atvykusius gabendavo į dušų ir vonių kambarius. Visur buvo šūkiei *Heil Hitler* ir *Kraft durch Freude*.

Dar 1940 m. žydai psichiniai ligoniai buvo atskirti nuo vokiečių ir buvo sutelkti Bendorf-Sayn gydymo įstaigoje. Tik 1942 m. jie pervežti į Liublino (Lenkija) žudymo įstaigą. Bendorf-Sayn užsidarė 1942 m. lapkričio mėn.⁴

Panašiai, ir Stalino perauklėjimo stovyklose netrūko šūkių: Tegyvuoja Tėvas ir mokytojas Stalinas; Darbas išaugina naują žmogų; Karas rūmams — taika bakūžėms.

Mielaširdingieji Hitlerio namai buvo Dachau, Oswięcinas (Auschwitz), Chelmino, Maidanekas, Belzekas, Buchenvaldas, Treblinka, Sabibor, Ravensbruckas. Tarp 1939 m. gruodžio ir 1941 m. rugpiučio mėn. virš 100.000 luošų ir psichiniai nesveikų vokiečių ligonių buvo nugabenti į « miela širdingas » gydyklas, iš kurių niekas gyvas neišėjo. Nunuodyti dujomis buvo sudeginami. Urnos su pelenais buvo nusiunčiamos artimiems. Savaime suprantama, kad buvo pridodamas ir užuojautos laiškas, kuriame buvo pažymėta, kad velionis mirė savo mirtimi nuo vienos ar kitos ligos. Bet žudyklų aukšti kaminai, iš kurių per dienas ir naktis veržėsi sunkūs, juodi ir durpių spalvos dūmai, kurie nusėsdami skleidė degintos mėsos kvapus, atkreipė žmonių dėmesį. « Gydyklų » paslaptis netrukus išaiškėjo. Pakilo rūstaus protesto bangos.

Gailestingumo mirties vykdymas germanams buvo sustabdytas bent laikinai. Eutanazijos specialistai buvo perkelti į okupuotas sritis. Mielaširdingi darbai buvo atiduoti Himmlerio žinybos administracijai. Jau 1942 m. sausio mėn., kuomet vokiečių ofensyvą link Maskvos sustabdė ne tik iš Sibiro atgabentos Sovietinės,

⁴ DR. L. CONTI raštas *Heil- und Pflegeanstalten*, 1939.X.24, 825 nr.

gen. Žukovo vadovaujamos, armijos, bet ir išimtinai šaltoji žiema, nuo kurios nukentėjo daug *Wehrmachto* karių, kurių fiureris iš savo neapdairumo ir perdidelio pasitikėjimo savo laime neaprupino žiemos rūbais, priešakinio fronto baruose operavo visiškai slaptai eutanazijos specialistai... ir, suradę pusiau užsnigtus ir apledėjusius sužeistus karius, «teikė » jiems pagalbą ... išvirkšdami nuodų⁵.

Bet, galimybė būti nunuodytam dujomis, giliai buvo įstrigusi vokiečių sąmonėje ir tai jiems, giliai paveiktiems masinės hipnotizuojančios propagandos, buvo, matomai, priimtina. Grafas Hans von Lehnsdorf savo veikale⁶, cituoja vienos vokietės pabėgėlės iš Rytprusių posakį: « Rusai niekuomet mūs negaus. Fiureris neprišleis prie to. Jis greičiau nunuodins mus visus dujomis ». O Reck-Malleceven mini vienos nacių moterų vadės pranešimą, turėtą 1944 m. vasarą Bavarijos moterims. Ten prelegentė neslėpė nuo klausytojų kritiškos padėties, net prileido galimą karo pralaimėjimą. Bet vis tiek padorus vokietis neturėtų dėl to sielotis, nes fiureris « yra nepaprastai geras, jis paruošė visai vokiečių tautai lengvą mirtį. Jie visi taps švelniai numarinti, jei bus aiškiai matomas nelaimingas karo galas ». Autorius pabrėžia, kad tai yra tikras faktas ir priduria : « Tuos žodžius pasakė geltonodė — tulžies spalvos — maždaug 40 metų amžiaus su beprotiškomis akimis moteris. Ir kas atsitiko ? Ar klausytojai — Bavarijos ūkininkai — panėrė ją į artimiausią ežerą atvėsinimui jos entuziazmo mirčiai ? Nieko panašaus. Jie linguodami galvas nuėjo namon »⁶.

Jau matėme, kad Hitleris įvykdė pirmuosius genocidinius veiksmus vokiečiuose: eutanazijos programa, priverstina sterilizacija ir t.t. Genocidinė konspiracija prieš žydus ir kitas tautines grupes paliko ilgesnį laiką slapta. Bet ji išsiverždavo protarpiais į viešumą. Jau 1935 m. Hitleris pasakė: « Jei tarptautiniams piniguočiams — Europos ir kitų šalių žydijai — pavyks įstumti tautas į kitą pasaulinį karą — tai ne žemė bus subolševikinta (o tai būtų žydų pergalė), bet bus sunaikinta žydų rasė Europoje. » Tą patį jis pakartojo 1939 m. Reichstagui: «Dar vieną kartą aš noriu būti pranašu: jei tarptautiniai žydai piniguočiai Europoje ir kitose šalyse įvels tautas dar į vieną pasaulinį karą, tai to pasekmėje neįvyks pasaulio bolševizacija ir neatneš pergalės žydijai, bet bus sunaikinta žydų rasė Europoje ». Tik viena dalis jo «pranašystės» išsipildė: jam pavyko žymią dalį Europos žydų sunaikinti. Bet jis atidarė plačiausius vartus bolševizmui į Europą

⁵ HANNAH ABENDT, *Eichmann in Jerusalem*, New Yorkas, 1963, 95-97 psl.

⁶ RECK-MALLECEWEN, *Tagebuch eines Verzweifelten*, Stuttgartas, 1947.

ir Aziją. Gal tik branduoliniai ginklai, kurių Stalinas tuo laiku dar neturėjo, sutrukdė naujų amžių Džingischano žygiavimą iki Atlanto ir Viduržemio jūros.

Nacionalsocializmo ideologai nusprendė, kad į sąvoką «gyva medžiaga, bet neverta gyventi» įeina: žydai, čigonai, karajimai, komunistiniai komisarai, lenkai ir visokie Trečiojo Reicho priešai, o juo galėjo lengvai patapti kiekvienas pasipriešinąs nacionalsocializmo santvarkai. Nacių genocidiniai planai numatė sunaikinti ne mažiau 30.000.000 žmonių, iš kurių turėjo būti apie 11.000.000 žydų ⁷.

Išiziebęs karas pagreitino Hitlerio kraugeringos grėsmės realizavimą. Nūrnbergo teisme Erwin Lahousen paliudijo, kad Hitleris įsakė nugalabinti Lenkijos žydus pirmomis karo dienomis. Tasai įsakymas lieté ir lenkų inteligentiją, diduomenę ir katalikų dvasininkus. Heydrich pasiuntė (1939.IX.29). Vykdyto (Einsatzgruppen) grupių vadams slaptą PP III-228-39 žydų naikinimo planą. Jis buvo pradėtas vykdyti okupuotoje Lenkijoje. Reicho ir Sovietų Rusijos karui prasidėjus, Hitlerio pavaduotojas reichsmaršalas Goeringas rašė (1941.VII.31) Heydrichui: «Aš pavedu šiuo jums imtis visų paruošiamųjų darbų beveik galutinam žydų klausimo Vokietijos įtakoje esančioje Europos dalyje išsprendimui. Visos kitos vyriausybinės įstaigos, kurios naudingos tam reikalui, bendradarbiaus su jumis. Aš taip pat įpareigoju jus kiek galima greičiau atsiusti visuotinį planą, apimančią organizacines, faktines ir medžiagines priemones, reikalingas norimo galutinai žydų klausimo sprendimui ». Čia pridėsime, kad nutarimas įvykdyti « galutiną sprendimą » (*Final solution*) buvo padarytas 1942 m. sausio 20 d. slaptoje Wannsee (Berlyno priemiestis) konferencijoje ⁸.

Heydrichas pasiūlė visus Europos žydus nugalabinti nušovimu. Hitleris, Goeringas, Himmleris pritarė tai formulei. Ir ji pradėta vykdyti. Paskui pirmyn žygiuojantį Wehrmachtą sekė keturios — A, B, C, D — Vykdyto (*Einsatz*) grupės, kurias tas pats Heydrichas pasiuntė į okupuojamas sritis žydams bei kitoms tautybėms ir bendrai visiems Reicho priešams sutvarkyti, t. y. atlikti Sovietų Rusijoje ypatingus uždavinius, kuriuos 1941 m. kovo mėn. savo įsakymu Hitleris pavedė atlikti Himmleriui. Tos grupės buvo sukomplektuotos iš SS vyrų. Heydrichas atrinko joms vadovauti SS elitą, dažnai turintį akademinį laipsnį ⁹. Himmleris, kaip

⁷ GEN. BACH VON ZELEWSKI 17 liudymas, zr. L. POLIAKOV, *Auschwitz*, 194C.

⁸ R. KEMPNER, *Eichmann and Komplizen*, Zürichas, 1961.

⁹ HANNAH ABENDT, *Eichmann in Jerusalem*, New Yorkas, 1963, 93 psl.

vyriausias SS dalinių vadovas, išlydėjimo į žygi kalboje pareiškė : «Jūs turėsite reikalo su gyva medžiaga, bet neverta gyventi ... Tai kovos, kurių ateinančios kartos neturės vėl kovoti ... Įsakymas išspręsti žydų klausimą yra labiausiai gąsdinantis (bauginantis) įsakymas, kokį organizacija gali gauti. Mes suprantame, kad tai, ko mes iš jūsų norime, yra antžmoniška ir bus «antžmoniškai nežmoniška» (*übermenschlich-unmenschlich*) ... Jūsų darbas tai vykdymas didžiojo tikslo, kuris pasitaiko vieną kartą per 2000 metų ». Tų kriminališkų uždavinių vykdymą lydėjo sunkiai atvaizduojamos baisenybės. Net mirties ministeris Eichmannas pasakė : «Mums nerūpėjo, ar mes mirsime šiandien, ar rytoj ... buvo tokie laikai, kuomet mes prakeikėme išaušusi rytą, kuris rado mus gyvus»¹⁰.

Tai viskas vyko Europos centre, dvidešimtojo šimtmečio vidury. Policijos generolas Bach von Zelewsky, paklaustas Nürnbergo byloje (1946), kaip galėjo tokios apimties nekaltų žmonių žudynės būti vykdomos, atsakė : «Aš galvoju, kad jei per metų metus, per dešimtmečius, yra iškilmingai skelbiamas mokslas pagal kurį slavai yra mažavertė rasė, o žydai net ne žmonės — tai tokios pasekmės yra neišvengiamos».

Žydų ėdikų (*Judenfresser*), kaip Julius Streicheris ir jo laikraštपालािकis *Der Stürmer*, ir kitų tautų niekintojų skaičius didėjo. *Hitlerjugend* ir rudmarškiniai SA marširuodami dainavo : « *Wenn das Judenblut von dem Messer rinnt...* » Bus lengviau tuos « antžmogiškai nežmoniškus » veiksmus suprasti, jei prisiminsime vokiečių tautos masių klieđintį entuziazmą, kurio antplūdyje virš 90% vokiečių tautos 1933 m. lapkričio mėn. balsavo už Hitlerį. Net filosofas, egzistencializmo kūrėjas Martin Heideggeris apaštališkai skelbė : « Führeris ir tik jis vienas yra dabartinės ir būsimos Vokietijos realybė ir įstatymas »¹¹.

Kai kurie kiti tų laikų mintytojai išgyveno dar gilesnę ekstazę ir net įsimylėjimą. Tik skaitykime : « Kiekvieną kartą išgirdęs tą balsą, aš noriu pribėgti ir sušukti: štai aš, imki mane ir mano jėgas, mano žinias, mano valią, panaudoki juos tavo didiesiems tikslams ... Jo balsas visuomet gimdo naują sprendimą, aiškų ir paprastą. Jis sukelia visuomet realybę ir teisybę, bet jis kalba kukliausiais žodžiais ... To balso giliausia reikšmė teikti mums tikėjimą»¹².

¹⁰ Ten pat.

¹¹ M. HEIDEGGER, *Freiburger Studentenzeitung*, 1933.II.3 d. nr.

¹² WOLFGANG BBUGGE, *Nationalsozialistisches Bildungswesen*, 1937,

Tik nereikšminga tautos mažuma atskilo nuo oficialios rasistinės ideologijos ir atsidūrė *sui generis* vidinėje emigracijoje. Laike vienu-kitų metų tikėjimas į Hitlerio tobulumą ir germanų kraujo dorybių vertingumą tapo beribis ir besąlyginis. Beveik visi Reicho piliečiai įtikėjo Hegelio posakiu: « Kaip audra grynina jūros vandenį, taip karas stiprina tautos dorinę sveikatą ». Išsipildė ir kita Hegelio pranašystė : «Individai dingsta suėję į sąlytį su visuotina substancija (tautos ar valstybės dvasia) ir pastaroji suformuoja individus, kokių jos pačios tikslai reikalauja ».

Kraujo mitas ir rasinė supremacija tapo dominuojantys veiksniai tų laikų vokiečių tautos pasaulėžvalgoje. Masyvinė propaganda, spaudos pavergimas, politinių partijų, profesinių sąjungų, nepritariančių nacinei pasaulėžvalgai, uždarymas, priverčiamoji darbo stovyklų nacionalsocializmo priešininkams izoliuoti įsteigimas, visiškas užvaldymas jaunimo organizacijų, suformavo plačiuose tautos sluogsnuose «naujoviškas», ištekančias iš kraujorasės ir jėgos garbinimo, normas.

Nacionalsocializmui pavyko dalinai nustelbti krikščionybę, krikščionišką dorovę, o taip pat liberalizmą, paremtą humanizmu, ir masiniai infiltruoti rasistinį panteizmą ir senųjų germanų barbarija dvelkiančią civilizaciją.

Hitlerio diktatūrinė samprata sugebėjo sutelkti individualius ir kolektyvius žmonių sugebėjimus ir energijas. Tasai pilnutinis integravimas reikalavo visiško ir besąlyginio pasaulėžvalgos sutapatavimo ir praktiško realaus gyvenimo. Tik todėl Hitleriui pavyko padaryti nemaža gero savo tautai. Ir tik dėl to jis pajėgė įvykdyti istorijai nežinomos apimties nekaltų žmonių žudymą — genocidą. Galima sakyti, jis sukūrė genocidinę pramonę, kuri nugalabino apie 20.000.000 įvairių tautybių žmonių. Jų daugis buvo slavai — rusai ir lenkai — ir apie 5.000.000 žydų. Tiems nusikaltamiems darbams atlikti Hitleris panaudojo Trečiojo Reicho valstybinį aparatą ir keletą specifinių ir specialinių organizacijų — Nacių partiją, SS, SD, Gestapo ir SA¹³. Hitleris, laike paskutinių penkių metų savo «tūkstantmetinio » reicho, įvykdė tiek ir tokių nusikaltimų prieš žmogų ir žmoniškumą, kad smarkiai sužalojo vokiečių tautos moralinį ir kultūrinį tūrį ir paveikslą, kurį ji susikūrė per 1000 istorijos metų. Tauta filosofų, muzikų, mokslininkų tapo modernio rafinuoto genocido gimtine. 1938 m. Göringas sakė: « Aš nenorėčiau būti žydu ». Po Reicho besąlyginės

¹³ NSDAP — Nationalsozialistische Deutschlands Arbeiter Partei; SS — Schutzstaffel, rinktinė nacių partijos ginkluota jėga, dėvėjo juodą uniformą ; S A — Sturmabteilung — smogikai, dėvėjo rudą uniformą; Gestapo — Geheime Staatspolizei; SD — Sicherheits Dienst.

kapituliacijos, kuomet išryškėjo Nacių genocidiškas smurtas, daugelis vokiečių sakė: «Yra gėda būti vokiečiu». Praeis daug žmonių kartų, kol tie nusikaltimai bus užmiršti. Hitlerio kruviniems žygdarbiams prilygo ir net juos pralenkė tik Stalinas savo teroristinėmis veiksmis. Bet jiedu buvo du draugu. Ir jų draugystė buvo cementuota jų bendrų aukų krauju.

Aš paliečiau išsamiai nacių ideologų pažiūras į žmogų, jų elgesį su savo tautiečiais ir *a priori* paruoštais nuostatais, kuriais turėjo būti sutvarkomi invalidai, žydai ir okupuotų sričių gyventojai. Jų įvykdymas nešė mirtį ir vergiją. Bet nacionalsocialistai jų įgyvendinimą laikė istoriniu nuopelnu žmonijai ir neužmirštamam pasitarnavimu vokiečių tautai. Tai jie, persisunkę fanatizmu, ir padarė. Rudo ir raudono genocido vykdytojai bando tuos darbus primesti kitoms tautybėms. Bet jų makiaveliški siekiai aiškūs: sufalsifikuoti faktus ir nuplauti nuo savęs ir savo ainių nekaltai pralieto kraujo kerštą ir prakeikimą.

2. *Žydų išžudymas Lietuvoje.* — Žydų naikinimas buvo vykdomas tokia sistema: registracija, koncentracija, žudymas.

Vykdomosios komandos pareigūnai įsakydavo suregistruoti žydus, pusžydžius, čigonus ir karajimus. Registraciją turėjo atlikti okupuotų vietovių savivaldybiniai organai arba minėtų grupių atstovai. Registracijos tariamieji tikslai buvo: maisto kortelių išdavimas ir įdarbinimas. Suregistruotus nugabendavo į vietas, kuriose buvo numatyta įsteigt getą. Kiekvienas getas privalėjo išsirinkti žydų arba Vyresniųjų Tarybą. Jos dydis buvo 12 narių mažesniuose (iki 10.000 žmonių) ir 24 — didesniuose (virš 20.000) getuose. Tarybos turėjo plačias galias. Jos vykdė visus SS įsakymus ir buvo asmeniškai atsakingos už vidinę tvarką, maitinimą, sveikatingumą ir darbingųjų atrinkimą. Taryba savo žinioje turėjo geto policiją.

Laikui atėjus, geto gyventojai buvo gabenami į žudymo vietą. Aukoms nebuvo pranešama, kokių tikslu jos išvežamos iš geto. Nužudytų laidojimui buvo naudojami specialiai iškasti, dažnai pačių naikinamųjų jėgomis, grioviai, arba natūralūs žemės įdubimai, jei tokius pavykdavo surasti.

Nugalabinimą vykdė ypatingi šaudymo būriai kariška tvarka. Būrių dalyviai išeidavo specialius trijų savaitių žmonių šaudymo kursus. Žudytini buvo gabenami į ekzekucijos vietą sunkvežimiais mažomis grupėmis, tik tokio dydžio, kokį galima tuojau, vienu mostu, sušaudyti¹⁴. Dalinio vadas turėjo patikrinti, ar nėra užsilikę gyvų. Tokius pribaidavo revolverio « malonės » šūviais.

¹⁴ Minister of Death, O. REYNOLDS, *Dell Book*, 1961, 113-117 psl.

Šaudomieji turėjo išsirengti iki baltinių, o žiemą nusiimti tik apsiaustus. Aukos turėjo stovėti ar klūpėti prie griovio krašto. Vaikai ir moterys buvo žudomi tuo pačiu būdu. Tik nuo 1942 m. pavasario Himmleris įsakė vaikus ir moteris žudyti dujomis¹⁵. Nužudytus guldė eilėmis. Dažniausiai būdavo 5-6 eilės. Masiniai kapai buvo užverčiami žemėmis, bet dažnai nepakankamu kiekiu. Lavonams pradėjus griūti, žemės dangą plyšdavo ir išsikišdavo nukankintų rankos. Panašiai atsitikdavo ir po didelių staigių liūčių.

Einsatz grupių bendradarbiavimas su kariuomene buvo glaudus. Jos buvo kariuomenės administruojamos. Bet jų veikimas priklausė tiesioginiai nuo SS reichsfiurerio Himmlerio. Jos nešė visą teisinę atsakomybę už savo veiksmus. Kariams buvo griežtai uždrausta ir žudyti ir net stebėti žudynes. Kariuomenė neleido daryti pogromų. Linčiavimo teisingumas prieš žydus ir kitokie teroristiniai veiksmai turi būti užkardomi visomis priemonėmis. Ginkluotos pajėgos netoleruos, kad vienas teroras (sovietiškas) būtų pakeistas kitu¹⁶.

Karui prieš Sovietų Sąjungą prasidėjus, *Einsatz* grupė A įsiveržė į Lietuvą. Jos viršininkas buvo brigados generolas Walter Stahlecker, buvęs užsienių reikalų ministerijos tarnautojas. Jo veikimo sritis buvo trijų Baltijos valstybių ir Leningrado teritorija. Lietuvoje veikė dvi *Einsatz* komandos: trečia — Kaune (viršininkas Jager) ir devinta, priklausiusi *Einsatz* grupei B — Vilniuje (viršininkas Schafer).

Stahleckerio veikla buvo ypatingai agresyvi, žiauri ir brutali. Jis, galima sakyti, skubėjo įvykdyti tai, kas turėjo būti daroma tik ateityje. Savo raportuose Himmleriui jis praneša, kad per pirmus 3,5 mėn. veikimo nugalabino 135.567 asmenis, o per sekančius 6 mėn. tas skaičius pakilo iki 221.000. Kitų *Einsatz* grupių « darbų » apyskaitos bent pradžioje buvo žymiai kuklesnės. Todėl Stahleckeriui nebuvo reikalo organizuoti žmonių galabinimo centrų, kaip buvo padaryta kitose okupuotose srityse, nes jis vykdė nuo pat pradžios plačiu mastu galutinį žydų klausimo išsprendimą. Jis gavo užsitarnautą atpildą: jį nukovė partizanai¹⁷.

Himmlerio archyvuose yra surastas grupės A sutrauktinis pranešimas apie jos veikimą Lietuvoje iki 1941.X.15 d. Jos turinys įgalina suprasti įvykdytą žydų genocidą. « Kampanijos pradžioje išryškėjo, kad saugumo policijos specialūs uždaviniai turės būti vykdomi ne tik užnugarinėse srityse, kaip buvo anksčiau sutarta su aukštąja kariuomenės vadovybe, bet ir žygiuojančio

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Saugumo divizijos I-a įsakymas 1941.IX.8 dieną, NDKW-26-28.

¹⁷ Minister of Death, O. REYNOLDS, *Dell Booh*, 1961, 113-117 psl.

fronto erdvėje. Nuo pat pradžios vietiniai antisemitiniai elementai buvo masinami ir skatinami daryti prieš žydus pogromus, tuojau, tik frontui praslinkus. Bet pasirodė, kad tai sunkiai įvykdoma. Saugumo policija (SD), vykdydama įsakymus, buvo nusistačiusi spręsti žydų problemą visomis priemonėmis ir kiek galima nudugniau. Bet buvo pageidaujama, kad SD nebūtų išstumiamą į viešumą, bent pačioje pradžioje, nes vartojamos žiaurios priemonės jaudino net vokiečių sluogsnius. Todėl derėjo parodyti pasauliui, kad vietiniai gyventojai, reaguodami prieš bolševikų okupacijos metu vykdytą terorą, pirmieji pradėjo naikinti žydus. SD stengėsi nuo pat pradžios įtraukti vietinius gyventojus į kovą prieš visuomeninį gniusą (angliškai *vermin*) — žydus ir komunistus, o labiau patikimus elementus įjungti į pagalbinę policiją. Kiekvienos srities skirtinga situacija privalėjo būti imama dėmesin. Lietuvoje aktyvistai ir nacionalistai organizavo partizaninius vienetus kovai su bolševikais ir bolševizmu. Jų pačių teigimu jie (partizanai) turėję apie 4.000 žuvusių.

Kadangi Baltijos valstybių gyventojai sunkiai kentėjo nuo bolševikiško okupacinio režimo ir žydų, galima buvo laukti, kad jie, išsilaisvinę iš svetimo jungo, patys padarys nepavojingais visus priešus, kurie nepasitraukė su Raudonąja armija.

Todėl Vokiečių saugumo policija (SD) stengėsi sukurstyti apsivalymo sąjūdžius ir jų veiklą nukreipti tinkama kryptimi.

« Atsižvelgiant į ateitį buvo nemažiau svarbu sudaryti neginčijamus faktus, kad išlaisvintieji gyventojai patys griebėsi žiauriausių atsiskaitymo priemonių prieš bolševikus ir žydus. Lietuvoje buvo susisiektas su Kauno partizanais. Mūsų nustebimui buvo labai nelengva sukurstyti kiek platesnio masto pogromą prieš žydus. Vieno partizanų dalinio vadas (Klimaitis), pasidavė mūsų kurstymui ir, remdamasis atvykusio SD dalinio patarimu, sėkmingai įvykdė pogromą. Tai buvo padaryta taip mikliai, kad buvo sunku pastebėti iš šalies vokiečių kurstyimą. Laike pirmo pogromo iš 25 į 26 d. birželio mėnesio lietuviai partizanai «pašalino» — 1.500 žydų, padegė kelias sinagogas ir sudegino apie 60 namų, kuriuose daugumoje gyveno žydai. Sekančiomis naktimis ir panašiomis priemonėmis buvo padaryti nepavojingais dar 2300 žydų. Kiti Lietuvos miestai pasekė Kauno pavyzdį. Juose buvo daugiausiai paliesti užsilikę komunistai ir jiems artimas elementas. Tokia apsivalymo akcija vyko gana darniai ... Nuo pat pradžios buvo aišku, kad pogromus daryti bus galima tik pirmomis okupacijos dienomis. Kiek vėliau partizanai buvo nuginkluoti ir apsivalymo akcija baigėsi.

Greitai išaiškėjo, kad žydų problema Rytuose negalės būti išspręsta pogromais. Pagrindiniai įsakymai įpareigojo SD siekti visiško žydų išnaikinimo. Todėl specialūs saugumo policijos daliniai, prie kurių buvo priskirti rinktiniai vienetai — Lietuvoje partizanų būriai, o Latvijoje pagalbinės policijos daliniai — vykdė plataus masto galabinimus miesteliuose ir bažnytkaimiuose. Egzekucinių dalinių veikla vyko glotniai ir glūdžiai. Lietuviai ir latviai, kurie buvo priskiriami prie specialių *Einsatz* grupių, buvo dažniausiai nukentėję nuo bolševikų. Jų daugio giminės buvo bolševikų nužudyti ar deportuoti. Ypatingai žiaurių priemonių reikėjo imtis Lietuvoje. Kai kur, pavyzdžiui, Kaune, apsiginklavę žydai šaudė iš pasalų į lietuvius ir padeginėjo namus. Be šios rūšies veiksmų, Lietuvos žydų dalis bendradarbiavo su sovietiška okupacine valdžia.

Įvykdžius didžiuosius žydų galabinimus Lietuvoje ir Latvijoje », praneša Stahlecker, «išryškėjo, kad visų žydų bepėdsakis išnaikinimas, bent šiuo laiku, neįmanomas. Didelė amatų dalis Latvijoje ir Lietuvoje buvo žydų rankose, o kai kurie iš jų, kaip stiklininkai, šviniai (*plumbers*), krosnininkai, kurpiai, buvo išimtinai žydai. Be tų amatininkų ir meistrų nebuvo galima sutvarkyti apgriautų pastatų ir vykdyti kariuomenei svarbių darbų. Pakeisti žydus amatininkus lietuviais ir latviais, bent didesniuose miestuose, nesisekė. Bet visgi visi žydai, tapę netinkamais darbui, buvo suimami ir naikinami mažomis grupėmis.

Jau pirmomis okupacijos dienomis buvo pradėtas getų steigimas didesniuose miestuose. Tas reikalas buvo svarbus Kaune, kuriame yra 152.000 gyventojų, iš jų virš 30.000 žydų. Po pirmojo pogromo tapo pakviestas žydų komitetas ir jam buvo pranešta, kad vokiečių administracija nesikiš į ginčą tarp lietuvių ir žydų. Geto įsteigimas yra vienintelė priemonė normalioms gyvenimo sąlygoms sudaryti. Į žydų gaudžius verkšlenimus buvo pareikšta, kad nėra kitos galimybės užbėgti už akių būsimiems pogromams. Tik tuomet žydai staigiai pareiškė, kad jie bandys savo tautiečius, kaip galima skubiau, sutelkti Vilijampolėje, kur buvo numatyta įkurti žydų getą. Ta miesto dalis yra tarp Nemuno ir Vilijos. Tik vienas tiltas ją jungia su miestu ir, todėl yra lengva tą miesto dalį izoliuoti. Žydų ženklėjimas geltona žvaigžde, kurią jie turėjo užsikabinti ant krūtinės ir nugaros, buvo vykdomas pasiremiant saugumo policijos laikinu įsakymu, kurį greitai patvirtino užfrontinių sričių vadas, o vėliau vokiečių civilinė administracija »¹⁸.

¹⁸ A. ZEIGER, *The case against Adolf Eichmann*, 64-67 ir 94-95 psl.

Vykdomųjų grupių genocidinį darbą talkino Tilžės gestapo ginkluoti būriai. Jie įvykdė žydų žudynes Lietuvos-Vokietijos pasienio miesteliuose ir apskrityse (Palangoje, Kretingoje, Gargžduose, Tauragėje ir kitur). Stahleckeris raportavo Himmleriui, kad nužudytųjų žydų skaičius siekė 5.500¹⁹. Tuo pačiu laiku buvo sunaikinti Mažeikių ir Telšių apskričių žydai.

Šiaulių apskrities žydų dauguma buvo nugalabinta savo gyvenimo vietovėse arba netoli jų. Šiaurinės apskrities dalies žydai buvo pastotėmis nugabenti į Žagarę, kurioje buvo daug tuščių namų, ir apgyvendinti įkurtame gete. 1941 m. liepos mėn. SS vyrai juos visus nužudė Naryškino parke ir ten užkasė. Mirtininkai varomi į sunkvežimius puolė žudikus. SS atidengė kulkosvaidžių ugnį ir palaužė pasipriešinimą. Sužeistus sumetė į sunkvežimius, nuvežė į žudymo vietą, sumetė į duobę ir pribaižė. Tai vienas iš dviejų žinomų aktyvių pasipriešinimų žudymui²⁰. Kitas pasipriešinimas įvyko Amsterdame, Olandijoje. Už tai 430 žydų buvo suimti ir išgabenti pirm į Buchenvaldą, o iš ten į Mauthausen kacetų, kur po ilgų kankinimų nužudyti²¹. 1941 m., tvirtina R. Hilberg, šaudantys būriai neturėjo nė vienos aukos galabinimo metu.

Šiaulių mieste buvo 6000-7000 žydų. Jų dalį SD šaudymo būriai nugabeno liepos viduryje į miškeli ir krūmokšnykus, esančius tarp Kužių-Gruzdžių-Kuršėnų, ir ten juos nukovė. Į tą grupę buvo įjungti seni, ligonys ir nedarbingi žydai. Kiti Šiaulių žydai (4.500-5.500) buvo suvaryti į getą, kuris buvo įsteigtas tarp Frenkelio fabriko ir geležinkelio stoties, vadinamoje Kaukazo atšlaitėje prie Prūdelio.

Einsatz grupės B komanda rugpiūčio 3 d. ir rugsėjo mėnesį likvidavo žydus Raseinių, Rokiškio, Zarasų, Biržų apskrityse ir Prienuose. Manoma, kad minėta SS komanda nužudė apie 46.692 asmenis²². Išlikę gyvi žydai buvo sutelkti į getus Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose.

Anksčiau aprašytas masinis nekaltų žmonių žudymas sukėlė paniką visoje šalyje ir baimę gyventojuose dėl savo saugumo. Žydų specialistų išnaikinimas paveikė neigiamai ūkinį gyvenimą. Tuo susirūpino ir kai kurie sritiniai komisarai. Šiaulių Gewecke ir

¹⁹ RSHA, IV-A-I *Operational Report U. S. S. It.*, 19 nr., 1941.YII.il, NO-29-34.

²⁰ RSHA, IV-A-I *Operational Report U. S. S. R.*, 155 nr., 1942.1.14; Raul Hilberg, *The Destruction of European Jews*, Chioaga, 1961, 209 psl.

²¹ A. ZEIGER, *The case against Adolf Eichmann*, 64-67 ir 94-95 psl.

²² RAUL HILBERG, *The Destruction of European Jews*, Chioaga, 205 psl.

Minsko Kube siūlė homocidą sustabdyti ir žydų klausimą spręsti kitomis priemonėmis. Masiniai naikinimai išnyko. Bet pavienių — už laužymą geto nuostatų ir kitų vokiečių civilinės valdžios potvarkių — baudimas mirtimi buvo vykdomas visą laiką. Žydai buvo įdarbinti: rytais buvo nuvedami į darbovietę, o vakarais nuvaromi į getą. Tai buvo žudymų atoslūgis, užtrukęs iki 1942 m. vasaros. Jau žinome, kad sausio 1942 m. buvo nuspręsta vykdyti galutini žydų klausimo sprendimą ir pasiruošta jo vykdymui.

1943 m. prasidėjo žmogžudysčių bangos. Pradėjo imti iš getų nedarbingus, ligonis ir atėmė nuo motinų vaikus ir neva išvežė juos gyventi į sanatorijas, o tikrumoje į Oswięcyno krosnis. Tais pačiais metais buvo sunaikinti Kauno geto kankiniai (25.000-30.000) ir pakasti IX forte. Vilniaus geto gyventojai (apie 60.000) buvo nugalabinti 1942-1943 m. ir palaidoti Paneriuose. Szloma Gol, kuriam pavyko išsprukti iš SS budelių, Nürnbergo teisme liudijo, kad 1943 m. gale 80 žydų buvo apgyvendinti gilioje duobėje Paneriuose prie masinių kapų ir SD vyrų prižiūrimi iškasė 68.000 lavonų, kurių dauguma buvo žydų lavonai. Lavonų palaikai čia pat buvo sudeginti²³.

Szloma Gol matomai aprašo Kommando 1005 darbus. Jau

1943 m. viduryje Hitlerio įsitikinimas laimėti karą pradėjo blėsti. Himmleris ir jo žinyba susirūpino *Einsatz* grupių paliktais smurto pėdsakais. Nusprendė *corpus delicti* — lavonų likučius ir griaučius — sunaikinti. Tas uždavinys buvo pavestas vykdyti pulkininkui P. Blobel.

Kita masinių žmogžudysčių vieta buvo IX Fortas prie Kauno, netoli Vilijampolės. Prileidžiama, kad ten buvo nugalabinta apie 70.000 žmonių. Ten buvo palaidota dauguma Kauno geto gyventojų, daug rusų, ukrainiečių, baltgudžių, lietuvių, lenkų, prancūzų, austrų ir čekoslovakų. Pastarosios trys grupės, matomai, buvo minėtų šalių žydai. Himmeris nenorėjo pasirodyti Europai visame barbariškume. Žudymams vežė į Rytus, į karo zoną. 1943 m. spalį mėn. buvo pradėta naikinti lavonų likučiai. Vienas iš belaisvių, Mykolas Geltrunek, išliko gyvas ir jis padėjo apytiksliai apskaičiuoti nužudytų ir palaidotų aukų skaičių²⁴.

Tik Šiaulių getas nebuvo sunaikintas. Jame išliko gyvais apie 4.000 asmenų iki 1944 m. pavasario. Raudonajai armijai reokupuojant Lietuvą, jie buvo išgabenti į Vokietiją. Nemažas jų skaičius išliko gyvi, nes Himmleris jau 1944 m. rudenį, ruošdamasis taikos deryboms su sąjungininkais, žydų žudymą sustabdė. Kai

²³ A. ZEIGER, *The case against Adolf Eichmann*, 64-67 ir 94-95 psl.

²⁴ K. PELĖKIS, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 156 psl.

kurie iš jų grįžo į Lietuvą, daugumas išvyko į Palestiną ir kitas šalis.

R. Hilberg savo veikale *The Destruction* teigia, kad naciai nužudė Baltijos valstybėse apie 260.000 žydų. Iš jų apie 200.000 buvo mūsų piliečiai. Žydai buvo sunaikinti ne tik biologiškai, bet ir kultūriškai. Iš jų buvo atimta daug religinių vertybių ir kultūrinių turtų. Vilnius nustojo būti Antroji Jeruzalė. Išnyko garsiosios rabinų mokyklos (ješibotai) Vilijampolėje ir Telšiuose.

Prieš 1940 m. žydų Lietuvoje buvo apie 250.000 t. y. apie 8%. Dabar jų yra tik apie 30.000, t. y. apytikriai 1%. Iš jų 15.000 susitelkę Vilniuje, o kiti — didesniuose Lietuvos miestuose.

Panašus likimas ištiko ir mūsų krašte gyvenančius (apie 300) karajimus ir 500 čigonų. Pirmieji buvo prilyginti žydams. Pastarieji, nors yra neabejotini indo-europiečiai, buvo nugalabinti už jų klajoklišką gyvenimo būdą.

Mūsų žemelė priglaudė daug sovietų kariuomenės belaisvių. A. Sniečkus, okupuotos Lietuvos komunistų partijos sekretorius ir gauleiteris, teigia, kad nužudytų belaisvių skaičius siekia 165.000²⁵. Didžiausios sovietišku belaisvių stovyklos buvo Alytuje, Radviliškyje ir Šiauliuose. Jie beveik visi žuvo nuo dėmėtosios šiltinės (1941-1942), nuo įvairių kitų ligų, dėl stokos medicinos pagalbos bei higienos ir nuo bado.

Dr. Izrael Goldstein, sionistų organizacijos atstovas, pasakė: «Už mūsų ašarų upes ir kraujo okeaną, už mūsų sulaužytus gyvenimus ir sunaikintus namus, už mūsų išplėstas sinagogas ir išniekintus šventus raštus, už mūsų nužudytus jaunuolius ir apdraskytas mergaites, už visas mūsų beribes kančias ir už visus mūsų tų gandžių laikų kankinimus, mes būsime atlyginti, jei Erez Izraelyje, atstatytoje žydų valstybėje, žemėje mūsų saulėtekio, ir kiekvienoje šalyje, kur gyvena nublokštas žydas, užtekės laisvės saulė»²⁶.

Tokia yra kruvina saga apie Lietuvos žydų išžudymą. Mums lietuviams jų egzistencinės dramos liudininkams, ir iki šiandien velkantiems genocidinio komunizmo jungą yra didelis džiaugsmas, kad aukščiau minėti kalbos — maldos žodžiai tapo kūnu, ir kad išsipildė jų 2000 metų kartotas naujametinis linkėjimas: « Kitus metus sutiksime Jeruzalėje ».

Žydų kančios apvaininkuotos nepriklausomybe ... Mūsų tautinei golgotai galo dar nematyti.

²⁵ *Tiesa*, 125 nr., Vilnius, 1959.V.31.

²⁶ *The American Jewish Conference*, 8.29-9.2.1943, New-Yorkas, 1943.

3. *Lietuvių laikysena žydų atžvilgiu.* — Aukščiau suminėti nacių įstatymai ir okupacinių pareigūnų įsakymai, potvarkiai, raportai rodo, kad genocidas išteka iš nacistinės pasaulėžvalgos, ir buvo iš anksto nuspręstas ir suplanuotas. Jo įvykdymui buvo organizuotos *Einsatz* grupės. Joms talkininkavo kitos Trečiojo Reicho institucijos. Nuo pat įžengimo į Lietuvą SS, SD ir Gestapo visai bandė įtraukti lietuvius į savo nusikalstamų darbų vykdymą ir suversti ant jų kiek galima daugiau atsakomybės. Tik dalinai tai jiems pavyko. Savo apyskaitiniuose pranešimuose jie išstumia į viešumą nereikšmingą skaičių nežinomų lietuvių, patekusių į nacių žmogžudišką voratinklį. Panašia kryptimi nuėjo ir raudonieji genocidininkai. Jų smurto aukų skaičius Lietuvoje yra toks didelis, kad jie veržiasi primesti jų milžinišką dalį hitlerininkams, o prie pastarųjų prikerkia «lietuviškus buržuazinius nacionalistus ... nes visos lietuviškos partijos, baigiant liaudininkais ir socialdemokratais, vienokiu ar kitokiu būdu rėmė vokiškuosius fašistus»²⁸.

Sunku suvokti, kodėl žydai metraštininkai priima abiejų genocidinių teigimus už istorinę teisybę ir ją naudoja, kaip kaltinamą medžiagą. Ar nebūtų reikalingas ypatingas kritiškas atsargumas, vertinant didžiausių žmonijos istorijoje genocidinių užrašus ir duomenis. Tik prisiminkime lenkų karininkų žudynes Katyno miške. Laikas ir objektyvūs tyrimai parodys (dabartinėse sąlygose tai neįmanoma padaryti), kad jų daugis buvo dirbtini, parašyti istoriniam *alibi* sukurti, t. y. save pateisinti, o kitus pakaltinti. Yra savotiškas psichologinis kuriozas, kad tauta, pati skaudžiai nukentėjusi nuo genocido, lengva širdimi jungiasi prie genocidinių pakaltinimų, nepagrįstai daromų lietuviams. Net daugiau. JŲ kai kurie atsakingi asmens randa galimu pasakyti: « Žydai atitraukė savo palaimą nuo Lietuvos »²⁹.

Tuos klausimus aš keliu ne dėlto, kad noriu išteisinti lietuvius, bet dėlto, kad noriu iškelti visą eilę lemtingų faktų iš lietuvių-žydų bendros praeities. Jie buvo žinomi vyresnėms abiejų tautų generacijoms. Bet jas sunaikino rudi ir raudoni genocidininkai arba jos mirė. JŲ vietą užėmė kita karta, kuriai tai tik dalinai žinoma, arba visai nežinoma. Laike kelių šimtų metų bendro gyvenimo lietuviai nedarė žydams pogromų. Nepriklausoma Lietuva suteikė žydams visas teises, kokias turėjo patys lietuviai. Žydai turėjo savo reikalų ministerį. Turėjo savo tautinę bendruomenę,

²⁸ K. BIELINIS, *Teroro ir Vergijos Imperija Sovietų Sąjunga*, 1963, 11 psl.

²⁹ P. R. žodiškas pareiškimas p. V. S.

savo mokyklas, savo ješibotus, savo spaudą. Ilgus metus dominavo prekyboje ir laisvose profesijose. Pasaulinei finansinei krizei įvykus, Lietuvos vyriausybė ilgus metus nesuvaržė valiutos išvežimo, kuria operavo daugiausia žydai prekybininkai ir bankininkai. Kuomet nacinė Vokietija pradėjo persekioti žydus, tai Lietuvos vyriausybė įvairiais atvejais protestavo. Tokių protestų 1938 m. buvo pasiusta trys : 1) dėl 1938.IV.26 d. nacių dekreto, įpareigojančio žydus registruoti savo turtą, 2) dėl «krištolo nakties», lapkričio 8-10 d. pogromo, 3) dėl 1938.XI.12. d. potvarkio³⁰.

1939 m. Lenkijai žlungant, Lietuva priglaudė nemažą skaičių žydų, bėgančių nuo naciško persekiojimo.

Naciai atėjo ne į nepriklausomą Lietuvą, bet į bolševikų okupuotą kraštą. Per vienierius metus okupacijos jie suspėjo sunaikinti valstybinę, visuomeninę ir socialinę santvarką. Neabejotina, kad lietuviškos bendruomenės dorinė įtaka į savo narius buvo jau sumažėjusi. Tad negalima paneigti, kad viena kita mūsų atplaiša pateko į SS įtaką ir tapo jų nusikaltimų bendrininku. Bet ar tai duoda ganėtiną pagrindą mesti kaltinimą visai tautai ir daryti ją kolektyviai atsakinga ? « Laikina Lietuvos Vyriausybė neišleido potvarkių prieš žydus, nors lietuvių tauta gerai žinojo jai jų padarytas skriaudas, bet paliko teisingumui nubausti tuos žydus, kurie padėjo bolševikams kankinti Lietuvą »³¹. Tai tur būt tikriausias kelias teisybei surasti ir teisingumui įvykdyti.

Nacionalsocialistai vykusiai išnaudojo okupantų terorizuotų tautų nežinojimą, nesusiorientavimą. Žudynių veiksmai buvo tobulas suderinimas «fiziško planavimo ir psichologinės technikos ... ». Getų administracija, kuri buvo išimtinai žydiška, tvarkydavo visa: atrinkdavo žmones, nugabendavo juos į sunkvežimius ar traukinius, o vėliau į žudynių vietas. Taip pat jie patys skleidė klaidinančius gandus, kurie, bent paviršutiniai, nuramindavo būsimas aukas. Žydiškos *sonder* komandos išraudavo lavonų auksinius dantis, nuveždavo ar nunešdavo nukankintus į krematorijumas ... rūšiuodavo jų rūbus ir kitus daiktus. Ar galima tai pavadinti žydų bendradarbiavimu su naciais ? Todėl reikia su panieka atmesti kai kurių teigimą : « Žydai patys žudė save ». Kitaip negalima pasielgti ir su teigimu, kad lietuvių tauta žudė žydus. Dabar jau yra išaiškėję, kad nacinės okupacijos metais nė vieno lietuvio nebuvo atsakingame poste, vairuojančiame žmonių naikinimą. Bendrai, žydų likimas ir jų reikalai buvo išimtinai Reicho jurisdikcijoje. Nei ta-

³⁰ *Documents on German Foreign Policy* (D. G. F. P.) Serie D. V., 656 nr. Originalai yra Užsienio R. M. Bonnoje, o mikrofilmai National Archives, Washington, D. C.

³¹ *I Laisvę*, 1943.Y.25 d.

riamos savivaldos įstaigos (generaliniai tarėjai), nei visuomeniškos organizacijos, nei policija neišleido potvarkių, skatinančių genocidą arba kviečiančių prisidėti prie jo veiksmų. Ir spaudoje, nors ji buvo okupantų kontrolėje, nepasirodė tos rūšies rašinių. O pagrindinė spauda akylai sekė nacių elgesį su žydais ir nuolatos informavo tautą apie jų kančias, apie Kauno ir Vilniaus geto gyventojų likvidavimą ir jų pasipriešinimo palaužimą, išsprogdinant arba uždegant pasipriešusių namus, arba pasislėpusius į kanalizacijos vamzdžius prigirdant, atidarant šliuzus. Pagrindinė spauda informavo lietuvių visuomenę apie žydų kančias ir kituose kraštuose.

Lietuvių tautos esminį nusistatymą žydų klausimu išreiškė dr. K. Grinius, buvęs prezidentas, prel. M. Krupavičius ir prof. Aleksa, buvę ministrai, savo memorandume, įteiktame Lietuvos generaliniam komisarui von Renteln 1942 m. lapkričio mėnesį. Už tai jie buvo nubausti: Grinius ištremtas į kaimą, o pastarieji du deportuoti į Vokietiją. Vyskupas V. Brizgys viešai įspėjo lietuvius nesutepti savo rankų kitų krauju ir svetimu turtu³².

Į daromą priekaištą, kad laikinoji vyriausybė, okupacinių galių verčiama, išleido potvarkį, įsteigiantį getą, galima atsakyti klausimu, kuri Hitlerio okupuota arba tik esanti jo įtakoje valstybė tokio potvarkio neišleido? Rodos, viena Danija sudaro išimtį. Lietuviai, patys gyvendami tragiškus laikus, paliko ištikimi istorijos patvirtintiems tauraus tautinio ir kultūrinio tolerantiškumo įpročiams. Turime teisę pasakyti daugiau: savo palankumą ir užuojautą kenčiantiems kaimynams žydams reiškė aktyviai. Tai palengvino jų sunkias sąlygas getuose, apsaugojo nuo bado ir ne vieną tūkstantį išgelbėjo nuo mirties. Tai paprastas žmoniškumas. Bet tie veiksmai buvo sujungti su pavojais savam ir savo šeimos saugumui. Aš esu apie tai rašęs straipsnyje *Žydų tragedija Hitlerio okupuotoje Lietuvoje*. Bet to nepakanka. Skubiai reikalingas veikalas, kuriame tas klausimas būtų išryškintas išsamiai visos Lietuvos mastu.

Taip pat yra nuostabu, kad žydai iki šiol nutyli lietuvių suteiktą jiems moralinę ir medžiaginę pagelbą. Net kai kurie žydų intelektualai yra atkreipę į tai dėmesį. Bet ir po to niekas pozityviai neatsiliepė. Bet ta sąmokslinė tylą apie padarytą gerą neprivalo mūsų neigiamai įtakoti. Mes tai padarėme, nes esame pripratę per amžius gerbti kitatautį ir kitatikį, nes mūsų pačių istoriniai vargai išmokė ir suprasti, kas yra vargas ir kaip yra vertinga gerų žmonių užuojauta nelaimių dienomis ir kančių nakti-

³² Į *Laisvę*, 1942.V. 25 d.

mis. Lietuviams didžiausias atpildas, kad jie sugebėjo atlikti žmoniškumo pareigą.

4. *Naciai žudo lietuvius.* — Vienlaik ir lygiagrečiai žydų genocido, skleidėsi ir augo lietuvių tautos tragedija. Bet, aiman, atsiduriame keblioje padėtyje. Atrodo, kad nė trumpaamžė laikinoji vyriausybė, nė okupuotos Lietuvos savivaldos organai, nė pagrindžio organizacijos, įimant VLIKą, nė likučiai mūsų šalies diplomatinės tarnybos nerinko ir neturi tai sričiai pakankamai duomenų. Tikrumoje jos gausios esama. Jos turi būti Nacinės Vokietijos dokumentuose, kurie po kapituliacijos pateko į nugalėtojų rankas. Teko skaityti, kad virš 120 tonų dokumentinės medžiagos yra atvežta į J. A. V. Jau kartotinai minėtas dr. R. Hilberg savo veikalą *Europos Žydų sunaikinimas* paruošė remdamasis tais dokumentais³³. Jie randami Kongreso ir *Columbia Law* knygynuose. Įdomios medžiagos yra *Reichsführer-SS persönlicher Stab* korespondencijos rinkinyje, kuris saugojamas Kongreso bibliotekos rankraščių skyriuje. Duomenys apie lietuvių naikinimą tų dokumentų jūroje yra išmėtyti ir reikės pašvęsti daug darbo ir ilgo laiko juos išrinkti.

Kitas neišsemiamas žinių ir faktų šaltinis galėjo būti dešimtys tūkstančių lietuvių tremtinių, pasitraukusių į Vakarų Europą. Žydų iš Lietuvos pasiekusių laisvajį pasaulį daug mažesnis skaičius. Bet jie gavę neribotą finansinę paramą ir teisinę globą, tuoj po karo sukaupe žinias ir faktus liečiančius jų genocidą, ir sutelkė juos keliuose centruose — Tyrimo Institutuose. Svarbiausi iš jų yra Jeruzalėje, Munchene, Paryžiuje ir New-Yorke³⁴. Mes to nepadarėme. Kol tremtiniai buvo sutelkti stovyklose, nebūtų buvę virš mūsų jėgų tai padaryti. Mūsų tautai, kovojančiai už savo egzistenciją ir išsilaisvinimą, genocidinio laikotarpio faktai yra pirmos svarbos ir dabar ir ateityje, ginant savo teises ir medžiaginius reikalus. Jei nebus tai greitai padaryta ir ta medžiaga apsaugota archyvuose, tai, praėjus dar vienam-antram dešimtmečiui, ji bus žuvus, nes išmirs jų dalyviai ir liudininkai. Todėl, tokiose sąlygose, nėra galima pilnai tą klausimą nušviesti ir dažnai reikia naudotis svetimųjų šaltiniais.

Nacių rasistiniai ideologai nebuvo nusistatę iš principo biologiškai sunaikinti lietuvių tautą. Germaniško rasizmo tyrinėtojai

³³ *Trial of the Major War Criminals*, Nürnbergas, 1947-1949, 42 tomai ; *Nazy Conspiracy and Aggression*, Washingtonas, D. C., 10 tomų ; *Trials of Warr Criminals*, Washingtonas, D. C., 1947-1949, 15 tomu.

³⁴ K. PALECKIS, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 112 psl.

priėjo išvados, kad baltų — senųjų prūsų, lietuvių ir latvių — kraujas yra vertingas, gal net toksai, kaip pačių vokiečių, bet jie laikė šitas tautas, kaip antravertę medžiagą germaniško antžmogio ir germaniškos supervalstybės sukūrimui. Ir jei Hitleris būtų laimėjęs karą, tai greičiausiai būtų «padėjęs» mums išsikelti į Baltgudiją, ar net Orenburgo guberniją. Savaiame suprantama, kad tos erdvės būtų buvę pirma apvalytos nuo tenykščių gyventojų. Taip kalbėdavo nacių ideologai, klausydami Göbbelso pergalingų *sondermeldungų*. Bet karo metu buvo neįmanoma tai padaryti. Lietuva buvo jiems reikalinga, kaip maisto produktų ir įvairių žaliavų tiekėja, o jos žmonės, kaip darbininkai karo uždaviniam vykdyti. Be to, per Lietuvą ėjo *West-Ost Bewegung* kariškos arterijos. Jos galėjo pakenčiamai veikti, jei lietuvių tauta bus draugiška arba net neutrali.

Lietuvių sukilimas prieš Sovietiškus okupantus ir staigus valstybinės nepriklausomybės atstatymas, sutapintas su *Wehrmacht* žygių pradžia, sumaišė nacinės vyriausybės numatytus ėjimus. Kariuomenė vertino teigiamai tą aktą. Jis palaužė raudonosios armijos atsparumą ir sutrumpino vokiečių žygį per Lietuvą 3-5 dienomis, o mums sutrumpino besitraukiančių komunistų keršto dienas. Tautos sukilimas buvo nukreiptas ne tik prieš išvaromus, bet ir prieš ateinančius okupantus. Lietuvių tauta nenutraukė vykdytos gyvybinės rezistencijos, bet ją suvisuotino. Žinoma, tai buvo skausmingas pašinas nacių planuose. Todėl Reicho general-komisaras Lietuvai von Renteln'as 1941.VIII.6 d. nutraukė laikinosios vyriausybės buvimą ir veikimą. Tik tai padarius, pradėjo veikti nacių civilinė valdžia.

Lietuviai antros rūšies žmonis. — Lietuvių tauta nacinės okupacijos metu buvo ir teisiniai ir *de facto* antraeilė žmonių rūšis. Jie turėjo tenkintis tik tuo, ką okupantai leido ir tuo, kas nuo jų atliko. Buvo daug viešbučių, restoranų ir krautuvių su užrašu: *Nur für Deutsche*. Vokiečių maisto kortelių normos buvo žymiai didesnės už lietuvių. Tą patį galima pasakyti ir apie visas kitas normuotas prekes. Okupacijos pradžioje padaryta pinigine reforma sunaikino visas žmonių santaupas, nes sovietiškas rublis buvo privalomai pakeistas santykiyje 10 : 1 į reichsmarkes. Dėl tokio apilėšimo ūkinis gyvenimas buvo keletą savaičių apmiręs. Visi Lietuvoje veikia bankai ir jų indėliai buvo uždaryti. Jie pagrobė ir išvežė 30 tonų sidabrinų litų. Lietuvos bankų vietą užėmė Vokiečių *Notenbank Ostland, Dresdner Bank, Bank der Deutschen Arbeit* A. G. ir Reicho taupomosios kasos skyriai³⁵.

³⁵ Ten pat.

Apytikriai okupantai išreikalavo iš ūkininkų :

Bekono	47.586	tonas
Kiaušinių	94.000.000	vienetu
Įvairių paukščių	1.547.547	»
Pieno	429.000	tonų
Jautienos	122.694	»
Kviečių	32.400	»
Rugių	358.400	»
Miežių	60.472	»
Avižų	140.823	»
Ankštinių	40.054	»
Sėmenų	20.242	»
Bulvių	468.506	»
Šieno	90.709	»
Šiaudų	124.227	»
Linų pluošto	10.491	»
Vilnų	820	»
Arklių	100.000	vienetu
Vežimų	25.000	»

Mūsų miškai irgi buvo apiplėšti. Laike dvejų metų buvo išvežta virš 1.000.000 kietmetrių statybinių medžiagų, 400.000 erdmetrių popiermalkių, 500.000 pabėgių ir virš 2.000.000 erdmetrių malkų³⁷.

Bolševizmo reformų ir praūžusio karo viesulų sugriautam žemės ūkiui tos duoklės buvo nepakeliama našta. Juo labiau, kad okupantai vykdė grobuonišką ūkinę politiką: visa grobė, bet davė labai mažai ir ūkininkui ir žemei. Trūko darbininkų : juos prievarta vežė į Reichą. Nedavė trąšų. Žemės ūkio padargams taisyti nedavė geležies. Neužteko net pasagų ir vinių žiemą arkliams pakaustyti. Nebuvo žibalo kuliams mašinoms ir namams apšviesti. Ūkininkai gaudavo už savo pyliavas labai žemas kainas. Kartais jos buvo žemesnės už gamybines išlaidas, pavyzdžiui, 1 kg kiaulienos gamyba atsiėjo 1,02 markių, o mokėdavo tik 0,86 mk., 1 kg jautienos — 1,01 mk., o gaudavo tik 0,85 mk. Okupantai mokėjo ūkininkams už gaminius tik 60% kainų, buvusių Vokietijoje, o 40% pasisavindavo.

Pirmu bolševikmečiu bankai, visi mūsų pramonės didesni namai, stambesni ūkiai buvo suvalstybinti. Laikinoji vyriausybė

³⁶ *Nepriklausoma Lietuva*, 1944.1.31 d. ir 1943.IX.21 d.

³⁷ Ten pat.

dekretavo denacionalizaciją. Bet vokiečių civilinė okupacinė valdžia tą potvarkį panaikino. Reichas laikė Lietuvą Sovietų Sąjungos dalimi ir nacionalizuotą turtą karo grobiu. Prieš tai protestavo mūsų valstybės vyrai (Grinius, Krupavičius, Aleksa).

Vyriausias Lietuvių Komitetas savo atsišaukime į tautą irgi paskelbė: «Atstatant Nepriklausomą Lietuvos Valstybę pirmoj eilėj bus sutvarkytas nuosavybės klausimas. Kiekvienas atgaus tai, kas jam 1940.VI.15 d. priklausė. Todėl kviečiame Lietuvos visuomenę būti kantria ir santūria»³⁹.

Užgrobtam nacionalizuotam turtui valdyti ir eksploatuoti buvo įsteigtos skaitlingos vokiškos bendrovės: *Landbewirtschaftungs-Gesellschaft, Zentralhandelsgesellschaft, Grundstückgesellschaft Litauen m. b. H., Tabakindustrie G. m. b. H., Ostland, Ostland-Faser G. m. b. H., Genossenschaftsverband Ostland*. Jos visos stengėsi kiek galima daugiau iščiulpti pelno Reichui. Todėl lietuviai jas vadino ne *Gesellschaft mit beschrenkter Haftung*, bet *greife mit beiden Handen*. Tose bendrovėse lietuviai jokio sprendžiančio balso neturėjo. Jos nepaisė lietuvių žinovų patarimų ir nuomonių. Apytikriai skaičiavimai rodo, kad Reichas pagrobdavo kasmet iš mūsų izdo apie 55.000.000 reichsmarkių.

Po vienierų metų okupacijos, Kaune buvo įsteigtas *Ansiedlungs* štabas, kuris pradėjo vykdyti Lietuvos erdvės germanizaciją. Pirmai pradžiai užsimota atimti iš lietuvių derlingą juodžemio juostą, užimančią Marijampolės, Vilkaviškio, Tauragės, Raseinių, Kėdainių, Panevėžio, Biržų apskritis. Jau 1942 m. rudenį iš ten buvo išgabenta 2057 lietuvių šeimos. Kiekvienai iš jų buvo leista pasiimti 15 kg. turto. Jų ūkiai buvo atiduoti vokiečiams. Tikri savininkai lietuviai, jei nebuvo išvaromi, galėjo palikti naujų «valdovų» tarnais. Išvarytiems buvo duodama žemės sklypai, atimti iš rusų ir lenkų, Lietuvos rytinėje dalyje. Nepasisekimai frontuose kolonizacijos vykdymą sulėtino ir vėliau visiškai nutraukė. Bet lietuviams išryškėjo galutini vokiečių tikslai, ir neapykantos taurė tapo sklidinai pilna.

Naciai griaua lietuvių kultūrą. — Okupantai vykdė savo užmačias planingai visose srityse. Jie atakavo ne tik tautos medžiaginį substratą — ūkinę santvarką, bet ir intelektualinę superstruktūrą — kultūrą ir jos vertybes.

Įžūliai trukdė pradėti darbą mokykloms. Bet lietuviai griežtai pasipriešino ir jos atidarė savo duris mokiniams normaliu laiku. Civilinė valdžia kenkė be atvangos jų veiklai įvairiausiais būdais: karo pradžioje daug mokyklų buvo paimta kariuomenei. Nors

³⁹ *Nepriklausoma Lietuva*, 1943.IX.21 d. nr.

vėliau kariuomenė išžygiavo į rytus, bet jos, nors buvo tuščios, nebuvo gražintos savo paskirčiai. Todėl mokymas turėjo būti vykdomas 2-3 pakaitomis.

Mokytojų atlyginimas buvo nustatytas labai mažas. Vadovėlių spausdinimas buvo irgi sabotuojamas. Įvedė vokiečių kalbą į pradžios mokyklos antrą skyrių. Pradėjo statyti vokiškas mokyklas, kurioms inventorių ėmė iš lietuviškų įstaigų. Visi mokytojų institutai ir 8 mokytojų seminarijos buvo uždarytos: tuo užsiimta sunaikinti mokytojų priegauglį. Įsiutę okupantai dėl nepasisekimo organizuoti lietuvišką SS dalinį, 1943 m. pavasarį vandališkai uždarė visas aukštąsias mokyklas.

Kaip Goringas, Ribbentropas ir Himmleris ekspropriavo okupuotos Europos muziejus ir meno galerijas, taip kai kurie Lietuvos *Gebiets*-komisarai panašiai plėšė mūsų krašto tos rūšies įstaigas, pasisavindami iš jų manuskriptus, tūkstančius senobinių knygų, garsių menininkų paveikslus, skulptūras; medalių rinkinius, brangius kilimus, senobinius baldus ir kita. Jie sunaikino žydų Strašiūnų biblioteką ir Etnografinį muziejų. 1944 m. besitraukdami sudegino Lietuvos Reformatų Evangelikų Bažnyčios Sinodo 1611 m. įsteigtą knygyną, kuriame buvo sutelkta apie 20.000 XVI-XVIII šimtmečių knygų, nepaprastos bibliografinės vertės⁴¹.

Jie pasmaugė visą periodinę spaudą. Kaune *Ateitis* buvo išimtinioje vokiečių įtakoje ir negeresnė už *Dabartį*, leistą pirmojo karo metu. Kai kuriuose apskričių miestuose buvo leidžiami vietinės reikšmės informaciniai savaitraščiai, buvę griežtoje sritinių komisarų priežiūroje. Dailiosios literatūros ir moksliniai veikalai bei žurnalai negalėjo būti spausdinami dėl neturėjimo popierio. Bet jo visuomet pakakdavo spausdinti visokioms « baloms » ir nacinės propagandos knygoms, brošiūroms ir laikraštपालaikiams. Buvo griežtai įvykdytas romėnų posakis: «Ginklams žvangant, mūzos tyli». Jei jos norėjo prabilti — tai privalėjo skardenti Rosenbergo, Himmlerio, Gobbello arijas.

Nacių represijos. — Totalitariniai režimai paremti neribotu policiniu smurtu. Gestapo ir N. K. V. D. triumfas reikalauja, kad kankinama auka leistųsi vedama į kartuvių kilpą, ar prie laidojimo duobės, nesipriešindama ir atsisakiusi savęs iki netekimo identitškumo. Režimo gynėjai gerai žino, kad sistema, su kurios pagelba pavyksta sunaikinti auką dvasiniai dar prieš tai, kai ji pasiekia žudymo vietą, yra geriausiai tinkama laikyti ištisą tautą pavergtą⁴².

⁴¹ K. PALECKIS, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 118-119 psl.

⁴² DAVID ROUSSET, *Les jours de notre mort*, 1947.

Civilinė valdžia ir jos saugai SS, SD ir Gestapo vykdė Hitlerio politinės «išminties» aksiomą: «Mums nesvarbu, kad mus mylėtų, svarbu, kad mūsų bijotų».

Mūsų tauta buvo aiškiai rezistencinė nuo pat okupacijos pradžios. Joje buvo susikaupę daug pagiežos vokiečiams pirmojo karo prisiminimuose. Tik bolševikiniai žiaurumai, patirti laike vienerių metų jungo, paruošė lietuviuose palankesnę klimą naujiems okupantams. Todėl ji stengėsi, pagal išgales, atlikti užkrautas pareigas ir nesudaryti progos nacių administracijai griebtis masinių represinių priemonių. Bet prievolės buvo per sunkios. Pirmais okupaciniais metais jos buvo įvykdytos 45%, o 1944 m. — 60%. Visai nepakeliamos jos buvo nederlingai Vilnijai, kuri 1942-1943 metais įvykdė tik 44% pyliavų. Srities komisarai tai laikė sabotazu ir pavartojo griežčiausius okupacinius nuostatus. Ūkininkai buvo areštuojami, jų gyvuliai buvo konfiskuojami ir net ūkiai atimami. Vis dažniau buvo specialūs pavyzdiniai teismai, darantys mirties sprendimus, kurie, žmonių terorizavimui, buvo vykdomi viešai, prievarta suvartų kaimynų akivaizdoje. Tokių atsitikimų buvo Trakų, Svyrių, Švenčionių, Vilniaus ir Eišiškių apylinkėse. Ypač tingū žiaurumu pasižymėjo Vilniaus srities komisarai Hingst, Wulf ir SS vadas Harm.

Čia ir prasidėjo ydingas ratas: ūkininkai pradėjo slapstyti miškuose, į smurtą atsilygino smurtu, o naciniai varžtai tapo vis brutališkesni. Labai skaudžiai nukentėdavo žmonės už parašiuotais nuleistų sovietiško raudonųjų partizanų diversiškus veiksmus. Vokiečiai atsakydavo represijomis už savo žmonių ar pareigūnų nužudymą, kariško turto naikinimą arba kariškų transportų — sunkvežimių ar traukinių sprogdinimą. 1943-1944 m. artilerijos sviediniais buvo sunaikinti keletas kaimų Rokiškio apskrityje.

1943 m. buvo sudeginti Miliūnų, Lazdėnų, Fermos, Kernavės kaimai Vilniaus krašte. 1943.IX.30 d. buvo *in toto* sunaikintas Šarkiškų kaimas: sudegino 17 gyvenamųjų namų ir 75 kitokius pastatus. Geriausias nacių genocido pavyzdys Lietuvoje yra Vilnijos kaimo Pirčupio ir jo gyventojų sunaikinimas. 1944 m. birželio mėnesio 3 dieną *Einsatz* komandos dalinys, pasikvietęs talkon šarvuočius, apsupo tą nuošaliai miškuose gulintį kaimą, sugrūdo žmones į namus, sugriovė juos patrankų šūviais ir padegė. Kiekvieną bebandantį gelbėtis čia pat nušaudavo. Ugnyje ir dūmuose žuvo 119 lietuvių: 33 vyrai, 44 moterys ir 42 vaikai. Nužudytų amžius svyravo tarp 5 savaičių kūdikio ir 90 metų senelio. Baisiausia yra tai, kad jie buvo nekalti. Tai buvo nacių teroristinis kerštas už Maskvos nuleistų parašiuotinių įvykdytus toje apylinkėje sabotazinius veiksmus. Nekaltos aukos buvo palaidotos tri-

juose bendruose kapuose. Juos saugo trys aukšti kryžiai, apjuosti spinduliuojančia saule. Ten girdimos palikusių gyvų, bet netekusių savo artimųjų, raudos : « Tai ir prakeiksiu savo širdelėj, tai neatleisiu lig mirtelės svečios šalies budeliams, kurie sunaikino visą kaimelį, kurie sudegino mano vyrelį, tai ir kūdikėlius, dukreles, lelijėles su rūtų vainikėliais »⁴³.

Panašios lietuvių medžioklės buvo vykdomos plačiu mastu. Tautos kančios tapo nepakeliamos. Grėsė ginkluotas sukilimas. Tik neribotas pasitikėjimas vyriausiu rezistencijos organu ir kitomis pagrindinėmis organizacijomis sulaukė ginkluoto pasipriešinimo išsiveržimą. VLIKas užburiančiai kvietė nepasiduoti teroro baimei, tausoti savo gyvyšias jėgas būsimoms laisvės kovoms. « Pakelkime šį sunkų bandymą nepalaužiamu tvirtumu ir vieninga valia. Vardan tos Lietuvos vienybė težydi »⁴⁴. « Tų baisių bandymų dienose būkime ramūs, išmintingi ir šaltakraujai. Mūsų tironai greitai nosisuks sau sprandą ... Ateitis yra mūsų »⁴⁵. « Gal būt šiandien vokiečiai nori gerti kraują ir ašaras nelaimingų Europos tautų. Bet jų nubudimas bus skausmingas ... Likimas yra Dievo rankose, bet ne vokiečių »⁴⁶. Tauta suprato ir pakluso. Rezistencinės organizacijos politinė analizė buvo teisinga. Buvo išvengta užlūžtančių skerdynių ir sutaupyta daug kraujo.

Vokiečiai įvykdė pirmus platesnio masto genocidinius veiksmus prieš lietuvius pačioje karo pradžioje. Stahlecker'is pranešė Himmleriui, kad jo grupė nužudė iki 1941.X.15 d. ir 5.000 nežydų⁴⁷. Reikia galvoti, kad tų aukų daugis buvo lietuviai. Už pasyvų pasipriešinimą, už neįvykdymą ūkiškų pyliavų, už laužymą okupacinių potvarkių apytikriai 10.000 lietuvių buvo išgabenti į įvairius kacetus. Tikrų duomenų nėra. Daugis jų buvo nužudyti. Tik viename Flossenburge (Bavarijoje) buvo sudeginti apie 2884 mūsų tautiečiai. Kaceto sandėliuose rasta keletą šimtų lietuviškų karinių dalinių uniformų ir lietuviška trispalve papuoštų skydelių, kurie buvo-užsiuvami ant apsiausto rankovės. Flossenburge yra akmens lenta pridengianti kapą, kuriame simboliškai palaidoti lietuvių palaikai. Lentoje yra užrašas :

⁴³ Žodžiai Antosės Urbelionytės-Pečiukonienės, žr. V. UŽDAVINYS, *Pirčiųupio tragedija*, Vilnius 1958.

⁴⁴ VLIKo atsišaukimas 1944.11.18 d.

⁴⁵ *Į Laisvę*, 1944.V. 7 d.

⁴⁶ *Laisvės Kovotojas*, 1943 m. 10 nr.

⁴⁷ Raportas 1941.X.15 d., L-180, žr. R. HILBEEG, *The Destruction of European Jews*, Chicaga, 192 psl.

*Tėvynės garbę gindami
įrašėm savo mirtimi
Žmonijai laisvės testamentą*

Buvo norėta iškalti tokie žodžiai:

*Pasauliui mūsų pelenai
neduos ramybės amžinai,
Kol bus tironas paskutinis*

Bet nebuvo leista tai padaryti.

Reicho karo pramonei ir žemės ūkiui, Atlanto sienai prieš sąjungininkų invaziją statyti buvo reikalingi milijonai darbininkų. Okupacijos pradžioje jie buvo verbuojami Lietuvoje savanoriškai. Bet nedidelis skaičius susigundė išvykti į Reichą. Tuomet nusi-statyta griebtis prievartos priemonių. Buvo suplanuota išgabenti į Reichą apie 100.000 žmonių. Darbininkų amžius buvo nustatytas toksai: vyrų 15-55 m., moterų 16-45 m. Pasislėpusių vietoje turėjo būti paimti, kaip pakaitalas, kiti šeimos nariai. Hitleris pavedė tą darbą atlikti Sauckeliui. Visa tauta apsisprendė nevykdyti okupantų reikalavimų. VLIKas paskelbė, kad lietuviai, kurie prisidės to potvarkio vykdymui « padarys didžiausią nusikaltimą tautai». Įspėjo taip pat visus administracijos pareigūnus aiškiai apsispręsti už savo tautą, už Lietuvą, kad ir grėstų dėl to vokiečių represijos : « visi lietuviai turi drąsiai ir vieningai tarti — Ne !... šaukiamieji ir gaudomieji turi nepasiduoti ir slapstytis, o kiti tautiečiai privalo teikti besislapstantiems pagalbą»⁴⁸. Bet visgi manoma, kad naciams pavyko per tris okupacijos metus sugaudyti ir išvežti darbams į Reichą 40.000-50.000 žmonių.

1944 m. pavasarį, okupantams nepajėgus palenkti gen. Plechavičiaus rinktinės SS reikalavimams, ji buvo panaikinta; jos štabas areštuotas ir išvežtas į Latvijoje esantį kacetą. Nemažas skaičius rinktinės dalyvių buvo teroristiniu tikslu viešai sušaudyti. Daugiau kaip 4000 rinktinės vyrų, kurie nesuspėjo išsisklaidyti, buvo «kidnapinti» ir išgabenti į Reichą aerodromų apsaugai.

Nacinio genocido padarinių lietuvių tautai santrauką rasime vėlesnėje rašinio dalyje.

III. KOMUNISTINIS GENOCIDAS LIETUVOJE

1. *Komunizmo kūrėjų ir vykdytojų pažiūra į komunizmo įgyvendinimą.* — Paryžiaus komunai žlugus (1871), K. Marksas pareiškė : « Sukilėliai pralaimėjo, nes nesunaikino savo priešų ... sten-

⁴⁸ VLIKas, 1944.11.18 d.

gėsi juos paveikti moraline įtaka, taikė jiems teisingumą, o neeksproprijavo eksproprijatorių ».

« Marksas ir Leninas tikėjo į utopiją, kad naujas žmogus gali būti pagamintas fabrikuose »⁴⁹. Engels skelbia : «Proletariatui reikalinga valstybė ne jo laisvei, bet jo priešų sunaikinimui ».

« Leninas buvo imperialistas, bet ne anarchistas. Jo visas galvojimas buvo imperialistinis, despotiškas. Jis reikalavo priimti visa, ką jis skelbė ... Leninas buvo antihumanistas ir antidemokratas ... Mussolini ir Hitleris pamėgdžiojo jį. Stalinas įkūnijo išbaigtą diktatorių — vadą ... Stalinizmas labai artimas fašizmui»⁵⁰.

«Leninas buvo kraštutinis racionalistas, bet savo darbais jis buvo iracionalės istorijos žmogus. Leninas netikėjo į žmogų. Nepripažino jam jokių vidinių principų. Netikėjo į dvasią ir dvasios laisvę ⁵¹. Jis pateisino kiekvieną priemonę kovoje ir revoliucijoje. Visa yra gera, kas tarnauja revoliucijai. Bloga, kas jai kenkia. Jo maksimalistinė revoliucijos samprata sunaikino jame gebėjimą skirti gėrį nuo pikto. Jis pateisino apgaulę, melą, smurtą, žiaurumą ... visiškai nemoralius metodus nugalėti sutiktiems prieštaravimams ir pasipriešinimams. Nukrypusieji nuo tų pažiūrų turi būti eliminuoti. Jis įtvirtino ne tik proletarijato diktatūrą, bet ir intelektualinio materializmo diktatūrą mintijime»⁵². Jo dorinis credo yra didžiojo nihilisto Nečajevo «Revoliucionieriaus Katekizmas ».

Leninas per trumpai (1917-1924) valdė, kad būtų galėjęs savo principus paversti veiksmais, bet jo įpėdinis Stalinas-Džugašvili (1924-1953) įvykdė tai su kaupu.

O čia kalbos asmenų, kuriems buvo patikėta revoliuciją ginti. Vilnietis dvarponis Feliksas Dzeržinskis, pirmasis Čekos (Ypatingos komisijos kovai su kontrrevoliucija ir spekuliacija) viršininkas kukliai, bet aiškiai aptarė savo uždavinius : « čeką yra išmintingas valstybės baudžiamojo aparato susisteminimas ».

Latvis Peters, Maskvos čekos pirmininkas, neslėpdamas ir nesivaržydamas, rašė: «Aš pareiškiu, kad net mažiausi Rusijos buržuazijos mėginimai pakelti savo galvą sutiks tokį atkirtį, tokį numalšinimą, kad visa, kas iki šiol slėpėjo sąvokoje raudonas teroras, yra tik blankus šešėlis to, kas įvyks ... Čeka nėra tyrinėjimo komisija, ji nėra teismas, nėra tribunolas, ji neteisčia priešų,

⁴⁹ N. BERDIAJEV, *The Origin of Russian Communism*, 1960, 128, 125,

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Ten pat.

bet juos naikina. Ji nedovanoja, bet paverčia į dulkes visus, kurie yra kitoje barikadų pusėje»⁵³.

Trockis-Bronstein, atsakydamas į Kautskio knygą *Terorizmas ir komunizmas* išryškino sekančiai komunistinio teroro esmę ir tikslus : « Priešas turi būti padarytas nepavojingu. Karo metu — jis turi būti sunaikintas. Bauginimas yra galingas politinis ginklas ir reikia būti hipokritišku fanatiku, kad to nesuprasti». Kitas kelminis komunizmo ideologas Bucharinas pasisakė dar aiškiau : «Proletarinis politinis smurtas visose savo apraiškose, įskaitant mirties sprendimus, yra priemonė komunistiškos asmenybės raidai iš žmogiškos medžiagiškos, sukurtos kapitalistinėje santvarkoje »⁵⁴. O Gr. Zinovjevas grasinančiai pareiškė: « Mūsų priešai nužudo vieną kitą mūsų vadą, bet mes [komunistai] sunaikinsime už tai ištisas visuomenės klases». Rakosi, Vengrijos tautos budelis, teisindamas savo darbus, pasakė : « Aš ramiau miegu, žinodamas, kad mano priešas ilsisi po velėna ».

Taip buvo Lenino-Stalino laikais. Dabar sovietiniai lyderiai ir jų sąmoningi ir nesąmoningi sąjungininkai tiesioginiai ir iš pasalų skleidžia sufrizuotus faktus ir nuomones, kad po XX komunistų partijos kongreso Maskvoje (1956), kuriame buvo Stalinas nustalintas ir iš *generalissimo* beveik *criminalissimo* padarytas, Sovietijoje prasidėjo atodrėkis, atlydis. Su juo atėjo gilus posūkis žmoniškumo kryptimi ir prasme. Prileiskime. Bet kur įrodymai, kad įvyko esminių pakitimų ? Leninas, pamatęs priartėjusios ūkinės katastrofos bedugnę, įvedė Naują Ekonomišką Politiką (N. E. P.). Bet tai buvo taktiškas ėjimas, trumpalaikis atsikvėpimas. Ar tariamas kruščiovinis atlydis nėra irgi tik taktiškas mostas ? Ar jis neįvedė laikinos Naujos ideologinės politikos (N. I. P.) ? Ar Kruščiovo kalba, pasakyta 1956.IV.1 d. Visasąjunginėje jaunųjų statybininkų konferencijoje (jau po Stalino išmetimo iš Lenino mauzoliejaus), to nepatvirtina ?

«Mūsų priešai tikisi, kad mes susilpninsime mūsų nusistatymus, nusilpninsime valstybės saugumo organus. Ne, tai niekuomet neatsitiks. Proletariškas kardas turi būti aštrus, revoliucijos laimėjimai, darbo klasės laimėjimai, laimėjimai dirbančios liaudies turi būti visuomet didelių pastangų įtampa išsaugoti». Ar neaiškūs Kruščiovo žodžiai: « Mes jus palaidosime. Greičiau vėžys pradės švilpauti, nei mes atsisakysime komunizmo ». O ką padarė neva suliberalėjęs Kruščiovas 1956 m. Vengrijoje? O kas pastatė net Berlyne sieną, perplėšusią vokiečių tautos sostinę ? Sovietijoje

⁵³ EŽENEDELNIK, *Čeką*, Petrapilis, 1918.

⁵⁴ MELGUNOV, *Krasny terror v Rossii*, Berlynas, 1924, 55 psl.

sumažėjo ir sušvelnėjo biologinis genocidas, bet religinis, tautinis, kultūrinis ne tik nesibaigė, bet suatšiaurėjo. Gomulka iširėžęs vagia iš lenkų tautos laisves. Maotsetungas neatlaidžiai skelbia : « Politinė galia auga iš patrankų vamzdžių. Visas pasaulis gali būti pertvarkytas tik su pabūklų pagalba ».

Suminėtieji komunistinio režimo genocidiniai pradai, įvilkti į «teisinius» nuostatus, išdėstytus R. S. F. S. R. (1927) kodekso skyriuje « S. S. S. R. Baudžiamojo įstatymo politika » ir vykdomi vaduojantis 58 §. Visi 58 § įvardintieji nusikaltimai, išskyrus suminėtus 11 ir 12 numeryje, baudžiami mirtimi, švelninančių aplinkybių nusikaltimai baudžiami laisvės atėmimu nemažiau 3 metams⁵⁵.

2. *Genocido konvencija ir jos interpretavimas.* — Jungtinių Tautų Organizacijos generalinė asamblėja formulavo tokį aptarimą : genocidas yra *a crime under international law, contrary to the spirits and aims of the U. N. and condemned by the civilized World*. Bet po dviejų metų diskusijų, 1948.XII.9 d. priimtas Ženevos Konvencijos tekstas yra labai pakeistas. Jis yra žymiai preciziškesnis, bet jo esmė labai susiaurinta. Einant jos 2 § genocidiniais veiksmais laikomi:

- tautinės grupės žudymas;
- didelės fizinės ar dvasinės žalos grupės nariams padarymas ;
- sąmoningas sudarymas grupės nariams tokių gyvenimo sąlygų, kurios veda į dalinį ar visišką grupės sunaikinimą ;
- panaudojimas priemonių, turinčių tikslą grupės nariams sutrukdyt gimdymus;
- priverstinis perdavimas vienos grupės vaikų kitai grupei⁵⁶.

Tai neabejotinai reikšmingas dokumentas. Bet ar jis *rebus sic stantibus* užkardo tautinių grupių naikinimą totalitaristinėse valstybėse ? Atrodo, kad ne. Tą prileidimą remia žemiau patiekiamas pasikalbėjimas, įvykęs J. A. V. senato *Subcommittee of the Committee on Foreign Relation*, svarstant konvencijos ratifikavimą.

Senatorius Hickenlooper'is : Pone Rusk (tuo laiku buvęs J.A.V. posekretoriaus pavaduotojas), aš nežinau, ar aš dabar gerai suprantu, kas yra genocidas. Mes galime paimti Hitlerio laikų padėtį. Be jokios abejonės tai buvo aiškus genocido atvejis. Buvo karto-

⁵⁵ K. BIELINIS, *Teroro ir vergijos imperija Sovietų Sąjunga*, 1963, 58-59 psl.

⁵⁶ DR. D. KRIVICKAS, žr. *Lietuva*, 2 nr., 1952, 118-128 psl.

tinai pareikšta, kad bus išžudyti ir išnaikinti visi žydai. Bet kaip su Rusija, kur milijonai žmonių, vien dėl kokio pamurmėjimo dėl esamos valdžios, patalpinti į koncentracijos stovyklas ir mirtinai badinami, kad tuo būdu būtų sunaikinti. Ar jūs laikote tai genocidu? Ar, kitaip sakant, tai yra švelniai tariant, pateisinamas žmonių naikinimas?

Rusk: Ši konvencija, senatoriau, yra tiesioginiai nukreipta prieš pasikėsimą sunaikinti visai ar iš dalies tautinę, etninę, rasinę ar religinę grupę.

Senatorius Hickenlooperis : Aš dabar kalbu apie principus.

Rusk: Be abejonės, kol yra totalistinių vyriausybių, kurios siekia sunaikinti opoziciją, tol bus politinių grupių, kurios bus vyriausybės akcijos objektu. Žinia, nėra jokio klausimo, kad koncentracijos stovyklų ir politinių ar luominių grupių naikinimo principai yra blogi.

Šen. Hickenlooperis: Tai kam tada tie apribojimai? Kodėl to viso nelaikyti masine žmogžudyste? ⁵⁷.

Genocidinė konvencija dvelkia praeitimi. Nors nebuvo pasakyta, bet ji atsirado dėl įvykdytų žydų tautos žudymų. Dabarčiai ji nieko neduoda, o ir ateičiai mažai žada. Nuo jos ratifikavimo jau praėjo 15 metų. Nė viena valstybė nesiėmė iniciatyvos, kad ji būtų taikoma gyvenime. Taip pat nebuvo įgyvendinama ir Žmogaus Teisių deklaracija (1948.XII.10), prikrauta nuostatų apsaugojančių žmogų ir jo teises. Bet tų konvencijų galia paliko tik žodinė. Genocidiniai veiksmai vykdomi ir 20 metų praėjus nuo karo pabaigos. Ar nėra dorinio tartiufizmo atvejis, kad Jungtinių Tautų Organizacijos asamblėja veržiasi apkaltinti J. A. V., Belgiją ir Didžiąją Britaniją agresija už tai, kad jos išgelbėjo nuo Kongo žmogėdrių 2000 baltųjų misionierių, kunigų, gydytojų, mokytojų, kultūrininkų? Ar nėra įtartinais keista, kad konvencija patikėjo atskiroms valstybėms įvesti į savo teisynus įstatymus, užkardančius genocidinius veiksmus ir jų vykdytojus? Bet genocidą gali vykdyti tik šalies vyriausybė, o ne piliečiai. Tad ar galima prileisti, kad totalitarinė vyriausybė leis atsirasti įstatymui nukreiptam prieš jos pačios veiklą? Be to, einant tarptautine teise, suvereninių valstybių teisės neliečiamos. Genocidinė konvencija gali būti tik su dideliais sunkumais formaliai taikoma totalitarinėms vyriausybėms. Jos sugeba nepadaryti tos formalios klaidos, kurią papildė Hitleris, paskelbęs kartotinai žydų sunaikinimą. Jos formaliai respektuoja rasės ir tautybės neliečiamybę.

⁵⁷ *The Genocide Convention, Hearings before. A Subcommittee of the Commission on Foreign Relations, 81 Congress, Second Session, Washington, 1950, 21-22 psl.*

Bet kas Hitlerio nacionalsocializmui buvo rasė, tai komunizmui — klasė. Lietuvių daugumas smulkūs žemdirbiai — ūkininkai. Komunistinė filosofija padaro juos buožėmis ar pusbuožėmis. Lietuvių absoliutinė dauguma yra katalikai, *eo ipso*, komunistų skelbiamo ir smurtu brukamo ateizmo priešai. Visi lietuviai lietuviškai galvoja ir jaučia. Tuo pačiu jie yra priešai mašininio roboto — *homo sovieticus* — ir prieštarauja kompartijos užmačioms toki sukurti. Tautos tapatybę (*identity*) lemia ne tik odos spalva, nosies ir kaukuolės forma, ir visų kraujas raudonas, anatomija nėra esminiai skirtinga, fiziologija vienoda. Ją apsprendžia kalba, istorija, kultūra, tikyba, civilizacija, žemė, kurioje ji gyvena. Tai tokie svarbesnieji tautinės tapatybės elementai, kilę iš tautos prigimties ir susiformavę per ilgus laiko tarpus. Kas juos smurtiškai naikina, tas vykdo genocidą. Tik juos nesužeistus turėdama, tauta įsigalina kurti savytas vertybes ir didinti jais neaprepiamą žmogaus kultūros istoriją. Galų gale, kam bus naudos iš to, kad mažosios tautos bus išnaikintos ?

Tą patį galima pasakyti apie visas tautas, kurios yra smurtu paguldytos į komunistinio Prokrusto varstotą. 58 § duoda galimybę visus komunistus atskalūnus, visus galvojančius ne pagal partijos generalinę liniją, kiekvieną veiksmingą ar potencialų priešininką paskelbti pavojingais valstybės saugumui arba trukdančiais komunizmo statybą arba liaudies priešais arba asocialiniais elementais arba buržuaziniais nacionalistais.

Čekistai-tardytojai didžiuojas savo patyrimu ir posakiu : « By tik būtų žmogus, tinkamą baudžiamojo statuto straipsnį mes pritaikysime ». Jie kūno kankinimų atšiaurumu pasiekia, kad visi tardomieji prisipažįsta padarytus ir nepadarytus nusikaltimus. Jei kurio nors patekusio į K. G. B. apdirbimą byloje prisipažinimo nėra — tai reiškia, kad kvočiamasis nepakėlė tardymo kančių. Vietoje prisipažinusio parašo, yra tardytojo bylą užbaigiantis prierasas : « Mirė nuo širdies smūgio » ... Jei Hitlerio-Himmlerio papildytos žmogžudystės buvo pavadintas genocidas, tai Lenino-Stalino-Maotsetungo teroriniai režimai vykdė pangenocidą. Kiek kainavo jau 50 metų užtrukęs bandymas sukurti geometrišką socialinę santvarką ? Tikslių duomenų nėra. Liubiankos ir Kremliaus archyvai dar uždaryti. Tenka naudotis aplinkiniais apskaičiavimais ir skaitlinėmis, artėjančiomis teisybei. Bet čion tenka operuoti su daugmilijoniniais skaičiais, tai šiokia tokia paklaida esminio skirtumo nesudaro. Oficialė sovietinė statistika skelbia, kad 1913 m. Rusijos gyventojų 15,9% arba 27.000.000 sudarė žemės savininkai, stambūs ir smulkūs buržujai, pirkliai ir buožės. Tos visos grupės

buvo sunaikintos beveik *in toto* ⁵⁸. « Paskutiniai likučiai mirštančių (būtų teisingiau pasakyti žudomų, D. J.) klasių sunaikinti: pramonininkai ir jų tarnautojai, amatininkai ir jų gizeliai, buvusi diduomenė ir dvarininkai, buožės ir pirkliai, buvę baltieji karininkai, N. S. O. (nacionalistinės slaptos organizacijos), buvę policininkai ir žandarai, visos intelektualinių buržujų rūšys»⁵⁹.

Sovietinės įstaigos tame pačiame B. S. E. tome U.S.S.R. p. 63 patiekia sau palankesnius duomenis. Bet ir jais remiantis tenka padaryti išvadą, kad 12.000.000 žmonių nežinia kur dingo.

1942 m. rugpiūčio 15 d. Churchill, viešėdamas Maskvoje, paklausė Stalino : « Ar jūs galite sulyginti dabartinius karo sunkumus su kolektyvizacijos sunkenybėmis ? » Stalinas atsakė : « Oh, ne. Tuomet buvo tikras košmaras. Buvo žiauru ir tai tęsėsi kelius metus. Bet ta akcija buvo absoliutiškai reikalinga Rusijai, nes reikėjo sudaryti erdvas dirvas, kad būtų galima arti traktorais »⁶⁰.

3. Lietuvos okupavimas ir inkorporavimas į Sovietų Sąjungą.

— Po konspiracinių Hitlerio ir Stalino susitarimų, pasirašytų 1939 m. rugpiūčio 23 ir rugsėjo 27 d., Sovietų Rusija grasindama karu, privertė Lietuvą, Latviją ir Estiją pasirašyti savitarpinės pagalbos sutartis ir leisti savo šalyse raudonajai armijai įsteigti karines bazines. Vyriausybė, negalėdama tikėtis paramos iš Prancūzijos ir Anglijos, kurios buvo bejėgės pagelbėti net užpultai savo sąjungininkei Lenkijai ir, realiai įvertindama Berlyno ir Maskvos konspiracini sąmokslą prieš Lenkiją, norėdama uždelsti grėsmingų įvykių raidą, nusilenkė Kremliaus diktatui. Koktu, kad buvo pasirinktas Schuschniggo ir Hashos kelias. Draugiškumo ir abišalės pagalbos sutartis buvo pasirašyta 1939 m. spalio 10 d. Mes atgavome Vilnių ir kai kurias jo sritis. Bet už tai sumokėjome brangiausią kainą: nepriklausomybę. Sovietų Sąjunga, pasirašydama minėtas sutartis, jau buvo nusprendusi okupuoti Lietuvą sau palankiausiu laiku. Tai įrodo vėliau surastas raudonosios armijos generalinio štabo žemėlapis, datuotas 1939, Vilnius. Jame Lietuva jau vadinama *Litovskaja SSR*. Po karo surastas slaptas protokolas, priedas prie Ribbentropo-Molotovo sutarties (1939.IX.27) tai irgi patvirtina. Tad nenuostabu, kad jau sekančią dieną (1939.X.11) Serovas Sovietų Sąjungos N. K. V. D. viršininkas, pasirašė instrukciją 001223 nr., kuria įsakė paruošti « masinę

⁵⁸ STALIN, *The Results of the Five year Plan in Four years in the Field of Struggle with Remnants of the Hostil Classes*, žr. *Voprosy Leninizma*, Maskva, 10/1937, 107 psl.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Žiūrėk 58 išnašą.

antisovietinio ir antisocialinio elemento Baltijos valstybėse likvidavimą ». To potvarkio originalas nesurastas. Bet jis minimas Lietuvos saugumo komisaro Guzevičiaus įsakyme 0023 nr. (1941. IV.25)⁶¹.

Instrukcija 001223 nr., Sovietų Sąjungos N. K. V. D. įsakymas 001530 nr. (1940.XII.9) apie sekimą žmonių, kurių gyvenamoji vieta negali būti nustatyta iš jų paskutinės gyvenime vietos, vėlesni Merkulovo, N. K. B. G. viršininko, įsakymai 4-4-4174 nr. (1941.V.31) okupuotos Lietuvos saugumo komisarui Gladkovui nedelsiant pasiruošti masinėms lietuvių deportacijoms ir 77 nr. (1941.

V. 19) įsakymas sudaryti Lietuvai centrinį operatyvinį štabą minėtoms deportacijoms įvykdyti — įrodo, kad genocidinis centras buvo Maskvoje. Todėl, okupaciją įvykdžius (1940.VI.15), skubos keliu buvo pertvarkytas iš pagrindų nepriklausomos Lietuvos saugumo departamentas. Jo direktoriumi paskirtas Antanas Sniečkus, Zanavykijos « buožės » sūnus. Jį prakeikė motina už jo žmogžudiškus darbus ir už Lietuvos išdavimą. Jo artimais bendradarbiais buvo Todesas, Rozauskis, Guzevičius, Baranauskas, Macevičius, Slavinas ir kiti. Jų varovu buvo maskviškio Serovo akys ir kumštys — Gladkovas. Pertvarkytame saugumo departamente buvo virš 60% naujų ir ne lietuvių tautybės tarnautojų. Didelis jų skaičius buvo ir ne Lietuvos piliečiai. Tai pabrėžtina, nes mūsų valstybė buvo tuo laiku dar neįjungta į Sovietų Sąjungą.

Smarkiai buvo ruošiamasi klastingą okupaciją paversti savanorišku įsijungimu į Sovietų Sąjungą. Tai turėjo padaryti Liaudies Seimas, kurio «rinkimai» buvo paskelbti 1940 m. liepos 14d. Kad jie sklandžiau praeitų, reikėjo terorizuoti visą tautą ir išplėsti iš jos vadovaujančius visuomenininkus ir politikus.

Operacija buvo įvykdyta vienu laiku visoje Lietuvoje: naktį iš liepos 11 į 12 d., 1940 m. buvo areštuota virš 2000 asmenų. Jų skaičiuje teko ir man būti. Likimas apsaugojo mane nuo dalyvavimo « Liaudies seimo » rinkimuose, kurie Dr. Garmaus žodžiais «buvo šlykšti su bolševikiniu cinizmu pravedama komedija, kur apie bet kokią rinkėjų ar renkamųjų laisvę negali būti nė kalbos... Balsuotojų skaičius buvo ne 90%, bet 15-16% Tai patvirtino ir pats J. Paleckis intymiaame pasikalbėjime»⁶².

Kalėjimai buvo sausakimšai perpildyti. Langus užkalė lentų dėžėmis. Nematėme nė saulės, nė dangaus. Daugis naktį miegojo ant grindų. Dieną stovėjome, atsirėmę į sienas, arba slinkinėjome

⁶¹ V. VAITIEKŪNAS, *Sovietinis genocidas*, žr. *Lietuva*, 6 nr., 1954 m.

⁶² *Lietuvių Archyvas, Bolševizmo Metai*, Brooklynas, 1952, 11-13 psl.

galvas nuleidę ar pasikeisdami sėdėjome ant ilgų suolų, nes nuo 6 val. ryto iki 9 valandos vakare sėdėti ar gulėti ant lovos buvo griežtai uždrausta. Maistas pradžioje buvo pakenčiamas, nes kalėjimai buvo dar nepriklausomos Lietuvos nuostatais tvarkomi. Bet bolševikiška administracija ir to pavydėjo ir grasinančiai kartojo : « Smetonos kalėjimai tikros sanatorijos. Liaudies priešai neprivalo turėti tokių gerų sąlygų. Greitai bus įvesta bolševikiška tvarka. Tuomet pažinsite proletarišką teisingumą ». Tie grasinimai vėliau buvo įvykdyti.

Iš tų 2000 suimtųjų išėjo į laisvę tik mažas nuošimtis. Dalis buvo nužudyta, o daugiui pritaikinti Sovietinio Baudžiamojo kodekso 58 ir 59 §. Jie buvo pakaltinti kontrrevoliucine veikla ir kitokiais nusikaltimais prieš naują santvarką ir už akių nubausti 8 metams į priverčiamųjų darbų stovyklas.

Antra skaitlingų suėmimų banga buvo įvykdyta 1940 m. lapkričio 5-6 d. spalį revoliucijos (1917) gimtadienio išvakarėse. Ir ši kartą labiausia, paliesti buvo intelektualai ir vadovaujantis elementas : buvę Lietuvos ministrai, karininkai, kariai, daug šaulių, profesorių ir mokytojų. Daugiau kaip 600 asmenų neteko laisvės⁶³.

Kad okupuota šalis jaustųsi nesaugi, gyventų panikoje ir baimėje, politinis terorizmas buvo tęsiamas nenutraukiamai. Pagrįstai prileidžiama, kad per pirmuosius okupacijos metus (1940.

VI. 15-1941.VI.22) buvo suimta apie 12.000 Lietuvos piliečių. Buvo įsteigti nauji kalėjimai atimtuose vienuolynuose (Kretingoje), užimtų mokyklų patalpose ir koncentracijos stovyklos, į kurias talpindavo lietuvius, nesilaikančius įvairių nežmoniškų okupantų potvarkių.

Daugiausia suimtųjų buvo sugrūsta į Kauno (3700), Vilniaus (3200), Šiaulių (800) ir Marijampolės (750) kalėjimus. Suimtieji buvo tardomi per kiauras naktis. Gražintiems į kameras neleisdavo dienos metu miegoti. Prisipažinimams išgauti, buvo be atodairos vartojamas smurtas ir kankinimai. Mušdavo guminėmis lazdomis, uždėdavo geležinius pančius, įmesdavo į karcerį, spardydavo, degindavo rankas, inscenizudavo nušovimą⁶⁴. Sudėję rankas į geležinius pančius juos verždavo, arba užnėrę ant lyties organų plonos špagatos kilpą — juos verždavo, mindžiodavo rankų pirštus, išmušdavo dantis ir įlauždavo žandikaulius, sodino ir laikė prie stipriai įkūrentos krosnies, plėsdavo pirštų nagus, kabindavo už kojų,

⁶³ SUPREME LITHUANIAN COMMITTEE OF LIBERATION, *Appeal to the United Nation Genocide*, 25 psl.

⁶⁴ *Lietuva Tironų Pančiuose*, Cleveland, Ohio, 1947, 125-126 psl.

dėdavo tardomąjį į tam tikrą prietaisą ir leisdavo per jo kūną elektros srovę, pririšdavo prie stulpo, stovinčio atitinkamai vietoje, ir varvindavo pro skylę lubose šalto vandens lašus ant tardomojo galvos, kas sukeldavo nepakenčiamą skausmą, pakabindavo kažkokiose staklėse ir lėtai, pamažu tempdavo visą kūną⁶⁵.

Tardytojai, su pagalba kūno mechanikų, išspausdavo «prisi-pažinimus» padarytų, o neretai ir nepadarytų nusikaltimų. Nemažas skaičius suimtųjų grasinimais jam asmeniniai ir jo šeimos nariams, pažadais visokių lengvatų ir gėrybių, buvo užverbuojami tapti slaptais N. K. V. D. agentais.

4. *Pirmas didysis lietuvių išvežimas.* — Beatodairinis krašto gyvenimo komunistinimas, permanentiniai areštai, visiškas žmogaus nuteisinimas, beribis asmeninis ir turtinis nesaugumas kaitino tautos pasipriešinimą ir atsparą. Kremliaus komunistiniai ekspertai, remdamiesi 23 metų genocidiniu patyrimu, žinojo, kad komunistinę santvarką galima įtvirtinti tik įvedus kraštutinę baudžiąvą. Laisvą tautą galima lengviau smurtiškai valdyti tik eksproprijavus jos sąmoningą ir atspariausią dalį. Jie pasiekdavo norimų rezultatų amputavę tik 25%-30% tautos organizmo. Maskva, kaip buvo anksčiau minėta, numatė tokį eventualumą ir įpareigojo okupuotos Lietuvos saugumo organus kartotinomis specialiomis instrukcijomis ruošti tam žygdarbiui.

Sovietų Sąjungos N. K. B. G. komisaras Merkulovas įsakė L. T. S. R. saugumo komisarui Gladkovui suregistruoti antitarybiniai nusistačiusius asmenis, vykdančius kontrrevoliucinę agitaciją, išvežimui į tolimas S. S. S. R. sritis. Tuo pačiu laiku atėjo N. K.

B. G. komisaro pavaduotojo Serovo instrukcija, kurioje buvo išdėstyta tiksliai ir smulkiai lietuvių pagrobimo ir išvežimo technika.

Sovietų Sąjungos vyriausybė, norėdama sudaryti savo nekal-tumo *alibi*, pasiūlė 1941 m. birželio 10 d. Lietuvos Liaudies Komisarų Tarybai nutarti, kad ji prašo išvežti iš Lietuvos visą prieš-tarybinį elementą.

Masinis lietuvių pagrobimas ir išvežimas į didžiąją Maskvos nelaisvę įvykdytas 1941 m. birželio 14-15 d. Bet N. K. V. D. medžioklinė akcija ir pagrobtųjų išgabenimas užsitęsė iki 1941 m. birželio 21 d. Ją nutraukė tik prasidėjęs karas. Pabėgusio Gladkovo seife surasta įrodoma medžiaga, kad išvežimas turėjo paliesti apie 700.000 lietuvių. Bet jie suspėjo pagrobti tik 34.620 žmonių. Sukimšo juos į prekėms ar gyvuliams vežti vagonus ir išgabeno į S. S. S. R. tolimas, necivilizuotas sritis.

⁶⁵ Ten pat, 127-128 psl.

*Dunda ir dunda traukinio ratai,
Rieda ir rieda vagonai juodi.
Saulės nebėra. Saulė nemato,
Ką veža į rytus vagonai juodi.
Dunda ir dunda traukinio ratai
Ratuose kūnai pražūsta juodi.*

Tasai genocidinis aktas būva įvykdytas su ginkluotos jėgos pagalba. Smurtas buvo vartojamas areštuojuant, išvarant iš gimtųjų namų, vežant į geležinkelio stotį, kraunant į vagonus, atskiriant vyrus nuo žmonių ir vaikų. Bet vis tiek N. K. B. G. pareigūnai reikalavo iš savo kalinių, sugrūstų į vagonus, parašo, kad jie sava-noriškai vyksta į Sovietų Sąjungą. Ir S. S. S. R. užsienių reikalų komisaras Molotovas skelbė per Maskvos radiją 1941 m. birželio 17 d. pasauliui, kad « daugelis lietuvių padavė prašymus išvežti juos į kitas Sovietų Sąjungos sritis ».

Tremiamųjų būklė buvo tragiška. Prie dvasinių ir moralinių skausmų prisidėjo fiziški kentėjimai.

Serovo instrukcija numatė talpinti į vagoną 25 žmones, bet faktiškai buvo prigrūsta 40-60. Vagonų — kalėjimų ant ratų — durys buvo aklinau uždarytos. Maži, vagonų palubėse, langeliai buvo apipinti spygliuotomis vielomis. Natūraliems reikalams atlikti nebuvo išviečių. Tuose vagonuose, be suaugusių žmonių, buvo kūdikių neturinčių nė vienų metų ir senelių arti 100 metų. Išvežtųjų dalies (20.249 asmenų) statistika pagal amžių atrodo šitaip:

iki	1 metų amžiaus	211	(95	berniuk.	116	mergaič.)
»	4 » »	1415	(731	»	684	»
»	10 » »	2165	(1236	»	929	»
»	18 » »	2587	(1263	»	1324	»
»	30 » »	3986	(2277	vyr.	1709	moter.
»	40 » »	5043	(3130	»	1913	»
»	50 » »	2735	(1735	»	1000	»
»	60 » »	1072	(601	»	471	»
»	70 » »	609	(302	»	307	»
»	80 » »	313	(168	»	145	»
»	90 » »	104	(42	»	62	»
»	100 » »	10	(3	»	7	»)

1941 m. birželio m. buvo nepaprastai saulėtas ir karštas. Sumedžioti duso ir troško vagonuose. Iš keliasdešimts ešalonų

⁶⁶ J. RIMAŠAUSKAS, *Genocidas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, VII (1956), 140 psl.

vagonų plaukė širdį veriantys vaikų ir motinų balsai: « Vandens ... vandens ... nors lašelį vandens». Tūkstančiai šaukėsi pagalbos, belsdami į vagonų duris ir sienas. Mongolai — sargybiniai, nepaklausius jų gargaliuojančio, nesuprantamo įspėjimo, — šaudavo į orą ar į vagonus. Prinešti kibirus vandens irgi nebuvo leidžiama. Tie patys mongolai, vykdydami duotą įsakymą, spardė, mušė šautuvų buožėmis ir badė durtuvais besiartinančius prie vagonų. «Tokiose sąlygose, dar vagonams nepajudėjus iš vietos, nėščios moterys gimdė, ligoniai ir silpnos sveikatos žmonės mirė »⁶⁷. Šio- kia tokia malonė buvo daroma negyviems : po ilgų prašymų, atei- davo vyresnieji enkavedistai ir leisdavo iškrauti negyvai gimusių ir mirusių lavonus.

«Per visą spirginančią birželio 14 d. šauksmai ir dejavimai sklido iš užantspauduotų vagonų. Jie buvo girdimi ir naktį. Mano širdis plyšo nuo skausmo, bet N. K. V. D. neleido niekam prieiti prie vagonų ir nieko iš jų neišleido. Rytui išaušus, septyni lavo- nai buvo išmesti iš vagonų. Jie gulėjo šalia geležinkelio bėgių be globos ir apsaugos ... Per visą ilgą savaitę iki birželio 20 d. žmonės buvo priversti klausyti pilnus skausmo, nesulaukiančius pagalbos, šauksmus ir dejavimus, sklindančius iš vagonų ». Tai vyko Kaune. «Vilniuje, V-čius, pirštinių fabriko darbininkas, grįžo 1941.VI.15 d. ryte iš darbo. Jo žmona ir penki vaikai buvo dingę. Kaimynai jam papasakojo, kad jie visi buvo įmesti į sunkvežimį už tai, kad jo žmona atsisakė išsiuvinėti Vorošilovo portretą draugui Bartašiūnui, aukštam N. K. V. D. pareigūnui. Už tai, kad ji pa- sakė : « Man trūksta laiko sulopyti mano vaikų skarmalus ir skusti bulvėms ». V-čius tekinas atsidūrė geležinkelio stotyje. Bergždžiai jis ieškojo savo žmonos ir vaikų ... Už savaitės vokiečių-rusų karui prasidėjus, V-čius įsigijo šautuvą ir rankinių granatų virtinę ... Vargas N. K. V. D. -istui ar raudonarmiečiui, kuris pasipainios jo kelyje tos nevilties dienose »⁶⁸.

Prie žemės spaudžianti neganda išsiskleidė, kaip nuodingi debesys, visoje Lietuvos žemėje. Pagrobtų artimieji budėjo tylūs, kaip stabai, geležinkelių stotyse prie užkeiktų vagonų, prarijusių jų šeimos narius. Jaunesnieji išbėgo į miškus, ginklavosi arba tūnojo pasislėpę išplaukusiuose ruginuose. Tvirtuose baubė nepa- melžtos karvės, žvengė arkliai ir žviagė kiaulės. Tik naktį, gerai išsižvalgę, kai kurie išdrįsdavo šmėkštelti į savo namus ir pa- liuobti gyvulius.

Visas gyvenimas apmirė. Miestai atrodė, kaip išardytas skruz-

⁶⁷ V. VAITIEKŪNAS, *Sovietinis genocidas*, žr. *Lietuva*, 6 nr., 1954, 109 psl.

⁶⁸ L. DOVYDĖNAS, *From a Man's Life*, žr. *Lithuanian Bulletin*, 1947,

dėlynas. Žmonės vengė vaikščioti priprastomis gatvėmis, nes baiminosi būti atpažinti. Kas spėjo ir turėjo kur — pasitraukė į kaimus. Mažai kas miegojo savo butuose. Visi alsavo raudonojo košmaro garais.

5. *Lietuvių žudymai.* — Toje kraujo, panikos ir keršto pritivinkusioje nuotaikoje prasidėjo vokiečių-sovietų karas (1941.VI. 22). Tauta jo bijojo, bet daug kas laukė. Beveik niekas nedėjo į ji giedresnių vilčių, nors tuometinėse komunistinio režimo sudarytose sąlygose ne tik paprastas žmogiškas gyvenimas nebuvo galimas, bet ir išlikimas gyvu tapo abejotinas.

N. K. V. D. ir kitų rūšių jos ginkluoti padaliniai, o kai kur net ir raudonosios armijos būriai matydami, kad jiems pavestų « garbingų » uždavinių nepavyko įvykdyti, kad lietuvių tauta slysta iš jos sauvališko smurto, skubėjo, baimės apimta, kiek įmanydama daugiau padaryti mums žalos ir skausmo. 1941 m. birželio paskutinė savaitė yra šiurpo ir baimės savaitė. Jos tekmeje padaryti nusikaltimai parodė okupantų nukaukintą dorinį ir politinį veidą neribotame neigiamume. Štai kaleidoskopiškai suminimi faktai patvirtinantys tą teigimą.

Apie 30 kilometrų nuo Kauno, tuoj už Palemono, buvo Pravieniškių Priverčiamųjų Darbų Stovykla, kurioje kriminaliniai nusikaltėliai kasė durpes. Bolševikai padarė iš jos didelį kalėjimą, talpinusį 500 žmonių. Karui prasidėjus kaliniai veržėsi išsilaisvinti, bet administracija sukliudė tas pastangas.

Birželio 26 d. stovyklą apsupo stambus raudonarmiečių dalinys. Administraciją (27 žmones) nuvarė į pamiškį ir ten sušaudė. Netrukus raudonieji išlaužė kamerų duris ir, mušdami šautuvų buožėmis kalinius, įsakė visiems išeiti į kalėjimo kiemą, aptvertą spygliuotų vielų tvora. Čia visus surikiavo ir sustatė ties barakais. Apie 20 žmonių atskyrė ir pastatė prie kieme esančios pirties. Prie jų prijungė iš kažkur atvartų moterų būrelį. Kalinius, buvusius gretimame dirbtuvės pastate, suvarė į atskirą būrį ir pastatė prie jos sienos. «Tuoj po to pradėjo šaudyti kulkosvaidžiais. Pirmiausia buvo sušaudytas būrys su moterimis. Kilo neįsivaizduojamai baisus klyksmas, maldavimai ir skausmingi sužeistųjų dejavimai. Puolėme ant kelių ir prašėme pasigailėti. Pradėjus šaudyti į būrį, kuriame aš buvau, kritau į tarpežį nepaliestas. Ant manęs griuvo dejuodami ir šaukdami sužeistieji ir mirštantieji. Po to, girdėjau sprogimus granatų, mestų į lavonų krūvas. Tuo pat laiku pasigirdo stiprus šaudymas Pravieniškių stoties kryptimi, ir tuoj visi raudonarmiečiai iš kiemo išvyko. Aprimus šūviams, gyvieji

ir mažiau sužeistieji pradėjo lysti iš po lavonų ir prisikelti»⁶⁹. Iš 500 sušaudytų kalinių išliko gyvi apie 50. Tasai galabinimas primena savo technika nacinių žydų galabinimą ir Pirčupio tragediją.

Nugalabino Kretingos, Raseinių ir Telšių kalėjimų politinius kalinius. Telšių kalėjimo kalinius nugabeno sunkvežimiais į netolimą Rainių miškeli⁷⁰. Žudymai šitose vietovėse buvo ypatingai žiaurūs, sadistiški. Kretingoje rasta pora lavonų su nulupta oda nuo gairių ir nuo kojų. Du lavonai rasti pririšti vielomis prie medžio. Nekyla jokių abejonių, kad jie gyvi buvo svilinti degančiais šiaudais.

Raseiniuose atrasti lavonai su sulaužytais šonkauliais, išsukintomis rankomis ir net išpjautais liežuviais.

Ypatingai buvo kankinamos prieš nužudymą Rainių miškelio aukos. Gydytojų komisija (1941.VI.28) atrado keletą lavonų su sutriuškintomis kaukuolėmis, ištekėjusiais smegenimis, sumuštais lytiniais organais, nušutinta galūnių oda. ištrauktu liežuvium. Pora lavonų buvo pažaboti storu arkliams supančioti pančiu⁷¹.

Panevėžyje buvo nužudyti 36 civiliai — jų skaičiuje keliolika cukraus fabriko darbininkų. Karui prasidėjus į Panevėžio ligoninę buvo atgabentas sužeistas lietuvis. Gydytojai pradėjo skubią operaciją. Bet jos metu įsiveržė N. K. V. D. ir nužudė gydytojus Gudonį, Mačiulį ir Žemgulį. Pastarajam išplėšė širdį ir nešiojo ją po miestą šaukdami, kad tai yra «liaudies prieš širdis»⁷².

Rokiškyje buvo nugalabinta 30 kalinių ir civilių, Zarasuose — 22 kaliniai ir civiliai, Ukmergėje — 7 kaliniai, Papilėje — 10 kalinių ir civilių, Aukštojoje Panemunėje, Lankeliškiuose, Kaune-Vilijampolėje buvo mažesnis žmonių skaičius. Nužudytųjų skaičiuje buvo 15 kunigų.

Virš 2000 lietuvių, kalinamų įvairiuose kalėjimuose, karui prasidėjus buvo skubotai traukiniais ir autobusais evakuojami į Sovietų Rusiją. Minske prijungė juos prie 4000 lenkų ir baltgudžių kalinių masės. Jie buvo pėsčiomis varomi plentu į Mohilėvą. Penkiolika kilometrų už Minsko, Červenės miškuose, N. K. V. D. jų daugumą nušovė iš kulkosvaidžių. Nemažai ten žuvo ir lietuvių. Kai kurie stebuklingai išliko gyvi pasislėpę po žuvusių lavonais. Tą

⁶⁹ *Lietuva Tironų Pančiuose*, Cleveland, Ohio, 1947, 133 psl.

⁷⁰ J. RIMAŠAUSKAS, *Genocidas*, žr. *Lietuviii Enciklopedija*, VII (1956), 140 psl.

⁷¹ *Lietuva Tironų Pančiuose*, Cleveland, 1947, 131-132 psl.

⁷² K. PELĖKIS, *Genocide, Lithuanian Threelfold Tragedy*, 1949, 89 psl.; *Lietuva Tironų Pančiuose*, Cleveland, 1947, 6 psl.

masinę žmogžudystę aprašė « mirties maršo » dalyviai pulkininkas J. Petraitis ir A. Tolis ⁷³.

Kauno ir artimų apylinkių kalėjimų politiniai kaliniai buvo žudomi Petrašiūnuose. Ten buvo parinktas didelis žemės sklypas, aptvertas tvora ir uoliai saugomas « Dažnai naktį pro paslaptinius vartus įvažiuodavo Kauno kalėjimo sunkvežimiai su gyvomis ar jau nugalabytomis aukomis. Kaip tame «kapinyne» žudydavo politinius kalinius, niekas negali pasakyti — iki šiol nebuvo pavykę rasti nė vieno liudininko. Tik iš kasinėjimų paaiškėjo, kad kaliniai buvo laidojami krūvomis. Vienoje duobėje rasta net 29 lavonai. Gydytojai apžiūrėję lavonus, rado, kad jie buvo prieš nužudymą smarkiai sumušti ir nukankinti. Daugumas jų nužudyta ne šūviu, o plaktuko smūgiais į smilkinį » ⁷⁴. Manoma, kad Petrašiūnų kapinėse yra palaidota nemažiau 458 kankinių ⁷⁵.

Neįmanoma nustatyti tikslų skaičių lietuvių politinių kalinių, kuriuos nužudė bolševikai per pirmutinius okupacijos metus. « Žinoma tik tiek, kad buvo suimta apie 12.000. Porai tūkstančių kalinių pavyko išsiveržti iš kalėjimų karui prasidėjus. Dalis jų buvo išgabenti į Sovietų Sąjungą. Bet spėjama, kad apie 4000-5000 kalinių čekistai bus likvidavę Lietuvoje » ⁷⁶.

Tai toksai metinis balansas Draugiškumo ir Savitarpinės pagalbos sutarties, jėga primestos Lietuvai. Ir tokiais genocidiškais veiksmais baigėsi pirmosios komunistinės okupacijos laikotarpis. Bet tai nebuvo mūsų istorinės nedalios pabaiga. Tai buvo tik pradžia trijų metų tarpveiksčio Lietuvos žemės tragedijoje, kurią ne vaidina, bet išgyvena visa lietuvių tauta, visa jos siela ir visas jos kūnas.

6. Reokupacija ir lietuvių tautos naikinimas. — Sovietų Rusija reokupavo visą Lietuvą 1944 m. spalio mėn. Grįžo, kaip nugalėtojai. Jos tarptautinė padėtis buvo nelyginamai geresnė nei 1940-1941 m. Ir raudonoji armija įžygiavo į Rytų Prūsiją, o vakarų sąjungininkų šarvuočiai veržėsi prie Reino. Kuo baigsis karas, jau nebuvo rimtų abejonių.

Stalinas jau turėjo Vakarų pažadus, nors ir nepasirašytus, kad Baltijos respublikos atiteks jo kontrolėn. Tai įgalino Sovietų Rusiją vykdyti savo užmačias be jokio varžymosi. Ir N. K. V. D. genocidinė patirtis žymiai patobulėjusi per 1941-1944 m. laiko-

⁷³ SUPREME LITHUANIAN COMMITTEE OR LIBERATION, *Appeal to the United Nation Genocide*, 26 psl.

⁷⁴ *Lietuva Tironų Pančiuose*, Cleveland, 1947, 134 psl.

⁷⁵ Dr. J. Paukštelio informacija. Dr. D. J.

⁷⁶ *Lietuva Tironų Pančiuose*, Cleveland, 1947, 135 psl.

tarpi. Jau buvo suspėjusi likviduoti Pavolgės vokiečius, Krymo totorių, kelias Kaukazo tautelių respublikas ir kitas autonomines sritis. Sugrįždama ji atsivežė Kruglovo-Serovo lietuviams deportacijų planą ir gėdingai pabėgusių 1941 m. nuo tautos keršto sovietiškos administracijos ir politinės policijos kadrus. Tad nereikia nustebti, kodėl buvo taip greitai atgaivinta ir stachanoviškai tęsiama genocidinė mūsų krašto sovietizacija.

1944 m. rugpiūčio-gruodžio mėn. buvo vietoj nugalabinti ar išgabenti į Sovietų Rusiją virš 37.000 lietuvių. Pirmon eilėn buvo paliesti visi tie, kurie dalyvavo 1941 birželio mėn. sukilime prieš okupantus, ir asmenys, kurie buvo išvežtinųjų sąrašuose, bet kurių išvežimą sukliudė prasidėjęs karas ⁷⁷.

Kitos masinės deportacijos įkandžiai sekė viena kitą : 1945 m. liepos-rugpiūčio-rugsėjo mėn.; 1946 m. vasario 16 d.; 1947 m., liepos, rugpiūčio-spalio, lapkričio ir gruodžio mėn.; 1948 m. gegužės 22 d.; 1949 m. kovo 24-27 d. ir birželio mėn.⁷⁸

Šalia masinių deportacijų 1945-1947 m. buvo vykdomas išvežimas suimtųjų iš kalėjimų priverčiamiems darbams. Dažniausiai tai buvo pasitraukusių iš Lietuvos giminės, demobilizuoti kariai ir kitokis jiems nepatikimas elementas. Gabenamųjų skaičius siekdavo 2.000-3.000 asmenų per mėnesį ⁷⁹.

Išvežtųjų didžiausį skaičių davė Suvalkija (Vilkaviškio ir Šakių apskritys) ir Rytų Lietuva. Prileidžiama, kad tuo norėta palengvinti kolonizaciją iš Baltgudijos ir iš surusintų Rytprūsių. E. J. Harrison teigia, kad 1945 m. deportuota 83.000 ir 1949 m. virš 100.000 žmonių ⁸⁰.

1946-1947 m. ypatingai buvo paliesti dvasininkai. Buvo suareštuoti ir deportuoti visi vyskupai, išskyrus vysk. K. Paltaroką. V. Borisevičius buvo nuteistas mirtimi. Kunigai buvo apkaltinti « politiniais banditais » ir « lietuvių-vokiečių nacionalistais ». Dvidešimts penki buvo nužudyti, keturiasdešimts nuteisti sunkiems darbams ir išvežti. Virš 150 kunigų pasislėpė nuo represijų. Keletą metų neįleido kunigų į Klaipėdos kraštą. Buvo uždaryti visi vienuolynai. Nemažai vienuolių buvo išvežti į Sibirą. Beveik 50% bažnyčių ir koplyčių buvo uždarytos ir paverstos « funkcionaliais pastatais » — muziejais, dirbtuvėmis, sandėliais. Paliko tik vieną kunigų seminariją, kurioje yra tik 45 klierikai⁸¹.

⁷⁷ SUPEEME LITHUANIAN COMMITTEE OF LIBERATION, *Appeal to the United Nation Genocide*, 26-27, psl.

⁷⁸ Ten pat, 54 psl.

⁷⁹ Ten pat, 55 psl. ; J. RIMAŠAUSKAS, *Genocidas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, VII (1956), 140 psl.

⁸⁰ *Lithuania's Fight for Freedom*, New Yorkas, 1952, 81 psl.

⁸¹ K. PELĖKIS, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 199-200psl.

Pirmosios okupacijos metu ir karui prasidėjus buvo išgabenta į Sovietų Rusiją 6 generolai, 37 pulkininkai, 22 majorai, 66 kapitonai, 145 leitenantai, 53 viršilos, eiliniai ir civiliniai tarnautojai.

Karui prasidėjus buvo bolševikų nužudyti ar be žinios dingę :

1 pulkininkas, 3 majorai, 8 kapitonai, 12 leitenantų, 8 jaunesnieji leitenantai, 17 viršilų, 13 jaunesniųjų puskarininkių, grandinių ir 61 eilinis⁸³.

1944 m. Tarybinės Lietuva ir Lenkija pasirašė sutartį dėl pasikeitimo tautinėmis grupėmis, t. y. įvykdyti repatriaciją, kuri tuomet buvo labai paplitusi Rytų Europoje. Didelis skaičius lietuvių, gelbėdamiesi nuo komunistinio teroro, užsirašė esą lenkų tautybės. Oficialiai buvo pranešta, kad į Lenkiją išvyko 83.000 žmonių. Bet ir šiame atveju okupantai paliko ištikimi klastai ir kerštui. N. K. V. D., patikrinus užsiregistravusių repatriacijai sąrašus, surado juose apie 150.000 ne lenkų, bet lietuvių ir gudų. Jie visi už bandymą pasitraukti iš «tarybinės tėvynės» buvo «repatrijuoti» į Sibirą⁸⁴. P. Zunde savo įdomiame ir turiningame rašinyje mini, kad 1957-1958 m. įvyko antra repatriacija: 22.000 išvyko į Lenkiją⁸⁵.

Komunistiškas terorą suvedė okupuotą lietuvių tautą akistaton su neribota vergija ir net išnaikinimu. Anų laikų nuotaiką atvaizduoja laiškas 1947 m. pasiekęs mus iš anapus geležinės uždangos:

« Brangus brole, aš seniai tau nerašiau. Mes gyvename gerai ir džiaugiamės visomis laisvėmis, kurias jūs žinote ir kurių nežinote. Mes naudojames nepaprasta religine laisve. Mes dažnai einame į bažnyčią ir giedame psalmes. Mums patinka ypatingai 102 psalmė ». O ši psalmė arkiv. Skvirecko vertime skamba šitaip :

*Nes mano dienos nyksta kaip dūmai,
ir mano kaulai dega kaip ugnis ...
Išdeginta kaip žolė džiūsta man širdis,
aš užmirštu valgyti savo duoną.
Dėl mano vaitojimo sunkumo
beliko tik oda ant mano kaulų.
Aš esu panašus į tyrumos pelikaną,*

⁸³ *Lietuvių Archyvas, Bolševizmo Metai*, Brooklynas, 1952, 346-352 ir 358-362 psl.

⁸⁴ K. PELĖKIS, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 239 ir 212 psl.

⁸⁵ P. ZUNDE, *Lietuvos gyventojų dinamika ir struktūra*, žr. *Aidai*, 1964 m. 10 nr. - gruodžio mėn., 450 ir 455 psl.

*pasidariau, kaip pelėda griuvėsiuose ...
Nes aš valgiau pelenus kaip duoną
ir savo gėralą, aš maišau su verksmu.
Mano dienos yra panašios į ištysusį šešėlį,
ir aš džiūstu, kaip žolė* ⁸⁶.

Tauta sukilo. Visuotiną pasipriešinimą vykdė slapta ginkluota kariuomenė, kurios pagrindas susidarė dar pirmos bolševikų ir nacinės okupacijų metais. 1945-1949 m. vyko užlūžtanti kova su okupantais. Tų kovų liudininkas, tik prieš trejetą metų atvykęs iš anapus, tvirtina man rašytame laiške: «Sovietinė santvarka Lietuvoje nebūtų nė kelių mėnesių išsilaikiusi, nes partizanai kontroliavo didžiąją Lietuvos provincijos dalį ir buvo (bent kai kur) paruošę visuotinės mobilizacijos planą išsivadavimui» ⁸⁷. Okupantai metė prieš sukilėlius 15.000-20.000 N. K. V. D. vyrų. Bet jų neužteko. Tuomet «Lietuvos komunistų partijai pašaukus, kai muose, kur vyko kulokų puolimai, dirbantieji sudarinėjo liaudies savisaugą. 1948 m. respublikoje buvo sudaryta daugiau 300 būrių ir 800 grupių su 15.000 dalyvių. Po žiaurios klasių kovos, komunistų partijai vadovaujant, buvo sutriuškintos kulokų-nacionalistų pogrindžio bandos»⁸⁸. Bet ir tūkstančių «istrebitelių», kuriems vadovavo raudonosios armijos karininkai, buvo nepakankama. Tik specialūs N. K. V. D. daliniai, komplektuoti daugumoje iš sibiriokų, panaudodami visas ginklų rūšis, įskaitant lėktuvus, artileriją ir šarvuočius, palenkė kovą partizanų nenaudai. Lemiančiai padėjo N. K. V. D. vykdomos masinės ūkininkų deportacijos, visuotinis žemės ūkio sukolchozinimas. Dėl to nutrūko partizanų ryšys su tauta ir pasidarė negalimas maisto gavimas. Kaip Vengrijos sukilėliai 1956 m., taip ir mūsų partizanai 1945-1949 m. negavo nė moralinės, nė medžiaginės Vakarų demokratijų pagalbos. Nuolatiniai mūšiai reikalavo daug nuostolių, kurių negalima buvo papildyti. Nors kova buvo beviltė, bet partizanai pakėlė ją iki galo. Aukos buvo didžiulės. Liudininkai tvirtina, kad žuvo apie 50.000 vyrų kovoje ar paimtų į nelaisvę, bet vėliau sunaikintų. Partizanai patys kovą pradėjo, tautos visumos padedami ir globojami ją vedė ir, atėjus reikalingam laikui, nutraukė. Partizanai atstovavo kovojančią Lietuvą. Partizanų kovos turi istoriškos reikšmės: jos apjungė kraujo ir kančių ryšiu tautą ir uždegė joje egzistencinę aistrą besąlyginiai kovoti už tautinę gyvybę, jos sulėtino rusų

⁸⁶ K. PELĖKIS, *Genocide, Lithuanian Threefolt Tragedy*, 1949, 239 ir 212 psl.

⁸⁷ J. M. laiškas 1964.VIII.7 d.

⁸⁸ *Lietuvos kompartijos kova už žemės ūkio socialistini pertvarkymą; Voprosy istorii*, 5 nr., 1959, 51 psl.

kolonizaciją, jos privertė okupantus daugiau skaitytis su lietuvių tautiniais reikalais. Be abejonės, jos sulėtino ir rusifikacijos spartą.

Lietuvių tauta niekuomet neužmirš nukautų partizanų kūnų išniekinimo. Nacių budeliai sudegino Pirčiupio žmones, bet prašomi leido palaidoti savo aukas su kunigu, maldomis ir kapų pašventinimu. Komunistiniai budeliai, nukovę mūsų partizanus arba pagrobę beviltiškoje padėtyje susisprogdinusio granata kovotojo kūną, atveždavo ir išversdavo lavonus į miestelių aikštes. Juos draskydavo šunys ir krankliai. Vėliau pakasdavo juos slaptai pakelių grioviuose. Ar reikia klausti, kurie genocidininkai turėjo savyje daugiau humanizmo atgyvenų ?

Platesnio masto lietuvių fizinis naikinimas baigėsi su Stalino mirtimi. Bet vis tiek neleista grįžti į Lietuvą apie 260.000 asmenų⁸⁹.

Lietuvių gabenimas iš tėvynės nesustojamai vykdomas visą laiką, tik kitokiais būdais ir formomis. Kasmet mobilizuoja apie 15.000 vyrų⁹⁰. Karo tarnyba trunka 3-5 metus. Tad apie 45.000-60.000 mūsų vyrų laikomi keletą metų už Lietuvos ribų. Jie išsiunčiami į Kaukazą, Vidurinę Aziją, Užbaikalį ir Tolimus Rytus. Panašiai buvo daroma ir carinės Rusijos laikais. Karo tarnybą atlikus, formaliai nėra draudžiama grįžti į Lietuvą, bet daromos įvairios kliūtys. Jiems įkyriai siūloma « savanoriškai » apsigyventi « Chruščiovo dvaruose » — naujų plėšinių žemėje — Kazachstano, Čkalovo ar Altajaus srityse. Politiškai nepatikimi neimami į kariuomenę : jie skiriami į valstybinius darbus neribotam laikui (*bezsröcniki*). Daugiau kaip trečdalis atitarnavusiųjų kariuomenėje negrįžta į savo kraštą. Kad juos labiau pririšti prie naujų gyvenviečių, stengiamasi ir jų šeimas į ten atkelti. Tai atlieka Perkurdinimo valdybos, nurodydamos, kad jų sūnūs ar broliai jau yra apsisprendę negrįžti.

Lietuvių išvežimas vykdomas ir po kita priedanga. Krašte veikia « Darbo rezervų agentūros ». Jos propaguoja per laikraščius ir radiją vykimą į Suomijos Kareliją ir tolimas Sovietų Rusijos sritis geležinkelių tiesimo darbams. Kviečiami vykti savanoriai. Bet tų atsiranda nepakankamas skaičius. Todėl « savanoriškumas » paprastai atsiranda tik tada, kai partijos rajono komitetas ką pašaukia ir paduoda pasirašyti prašymą. Pasirašiusieji gauna ke-

⁸⁹ P. ZUNDE, *Lietuvos gyventojų dinamika ir struktūra*, žr. *Aidai*, 1964 m. 10 nr. - gruodžio mėn., 450 ir 455 psl.

⁹⁰ V. RASTENIS, *Lietuvos jaunimo genocidas*, žr. *Lietuva*, 7 nr., 1955 m.

lionpinigius ir pašalpėles. Pasirinkimo nėra, nes nepasirašiusieji vis tiek išsiunčiami, bet jau be pašaipų ir į blogesnes sąlygas.

Kasmet keli šimtai Lietuvos moksleivių siunčiami į Sovietų Rusijos aukštąsias ir specialias mokyklas. Jų tik dalis grįžta, o kiti, ypačiai, nepakankamai politiškai ištikimi, paskiriami į darbus Sovietų Rusijoje. Tokioje padėtyje yra ir Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai, kurie naudojasi valstybine stipendija. Jie yra įsipareigoję už ją atsilyginti darbu. Todėl ir privalo vykti, kur skiriami.

Nuo 1954 m. iš Lietuvos išveža, tariamai savanorišku principu, į Kazachstaną, Turkestaną ir kitas sritis 2000-2250 abiejų lyčių jaunuolių įvairioms svarbioms socialistinėms statyboms vykdyti, dirvonams plėsti ir kitokiems specifiniams uždaviniams atlikti. Atidirbus sutartą laiką, daromos sunkiai nugalimos kliūtys grįžti.

V. Rastenis teigia, kad minėtais būdais, «surenkama žmonių duoklė plačiajai tevynei » yra ne mažesnė, kaip dvidešimts tūkstančių. Tai yra tas pats lietuvių tautos genocido procesas, vykdomas tik kita forma bei dangstomas įvairiais nekaltybės šydais »⁹¹.

Į išgabtųjų lietuvių vietą atkeliami kitų tautybių žmonės. Tokia svetimtaučių infiltracija teisinama ir aiškinama darbininkų ir specialistų trūkumu Lietuvoje. Bet tikrumoje tai naujoviškas komunistinis imperialistiškas kolonializmas. Rusiško nacionalizmo girnos, sukamos mesianistiško komunizmo jėga, mala neatlaidžiai lietuvius ir kitus tautinius vienetus. «Nacionalinės teisės visų Sovietų Rusijos valdomų tautybių suvedamos į vienintelę teisę — teisę vykdyti komunistinę propagandą tautinėse formose ». Tai ir yra viena dalis garsios komunistinės formulės: «Socialistinis turinys — tautinė forma ».

« Mažiausias tautinių tendencijų pasireiškimas ar tik įtarimas jose yra sujungtas su šimtų tūkstančių asmenų deportavimu į Sibirą, kur jie žūna individualiai, grupėmis ir ištisomis tautinėmis respublikomis. Tuo pačiu laiku milijonai įvairių tautybių asmenų planuotai ir apgalvotai sumaišomi »⁹². Taip vykdoma Lenino filosofija : « Tautybės yra *malum necessarium* ». Todėl «išrovimas tautiškumo likučių būtinas draugystės sukūrimui tarp tautų ir internacionalizmo įgyvendinimui, kuris suformuos tų tautų dvasinę, socialinę ir politinę prigimtį ». Gražiai skamba! Tik tragiška, kad tautiškumo likučiai, kurie lemia etninį individualumą, išraunami tautų masiniu arba *in toto* nužudymu. Teisybė, šituo keliu einant

⁹¹ Ten pat.

⁹² I. KURGANOV, *The National Problem in Russia*, žr. *Novy Žurnal*, New Yorkas, 1951, 269 psl.

komunistams pavyksta sukurti draugystę ir internacionalizmą tik ne tarp gyvų tautų, bet tarp nukankintų aukų lavonų ...

Kitaip ir negalėjo būti, kuomet komunistiška praktika ir jos sukurta proletariška diktatūra ryžosi pakeisti laiko ir organišką evoliucijos faktorius genocidiniais veiksmais.

Tik neteisinga, kad ta formulė netaikoma ir rusų tautai, komunizmo vėliavnešei. Jos istorijos naudai suklastojamos kitų tautų istorijos; jos kalba daroma smurtu kitų etninių vienetų gimtąja kalba; jos žiauriausi carai išaukštinami, jos generolai, pavergę kitas tautas, ir jos generalgubernatoriai, krauju bei kartūvėmis nemalšinę užkariautus ir įstiprinę anų žemėse Maskvos imperialistinius laimėjimus, padaromi tautiniais didvyriais. Tai rodo, kad Sovietų Rusijos komunizmas yra apkrestas hitlerinio rasizmo virusais. Ne be pagrindo buvo sakoma, kad carinė Rusija buvo tautų kalėjimas, ir neįžeidžiant teisybės, galima teigti, kad komunistinė Rusija yra tautų kapinynas.

Komunistinis režimas, kirtęs mirti nešančius smūgius lietuvių ir kitoms tautinėms grupėms biologinio ir sociologinio genocido priemonėmis, skuba išnaudoti tautų paniką, nukraujavimą, atsparumo sumažėjimą ir veržiasi plačiais barais į jų kultūros, kalbos, tikėjimo pasauli. Šimtus lietuviškų tūkstančio metų senumo vietovardžių pavadino savo generolų, didžiųjų čekistų ir lietuviškų renegatų vardais. Vis dažniau pradeda mūsų tėvynę vadinti Nemuno žeme. Kaip termitai ardo mūsų tautines ir religines šventvietes, stengiasi užberti nebūties pelenais mūsų ilgaamžę didingą istoriją ir jų klode įrašyti didelėmis raidėmis « didžiojo » ir kai niško brolio melą.

7. *Išvežtųjų į vergiją likimus.* — Bolševikų dievinamas Leninas, kurį jie liaupsina kaip žmonijos išlaisvintoją, tikrumoje išlaisvino visus patekusius jo pavalduman žmones nuo laisvės. Jau 1918 m. Leninas dekretu įsteigė priverčiamojo darbo stovyklas ir įsakė čekai talpinti į jas komunistinio režimo priešininkus. Komunistinę santvarką gilinant ir plečiant, pasipriešinimas didėjo, lygiagrečiai augo stovyklų kiekis ir talpumas. Laike kelių metų suimtųjų skaičius pasiekė kelių milijonų. Tos masės vergų darbo jėgai išnaudoti 1930 m. prie N. K. V. D. buvo įkurta Vyriausioji valdyba⁹³. Ir organizuota speciali N. K. V. D. kariuomenė, kurios uždaviniai buvo neribotai smurtu priversti vergus pildyti *Gulago* patiektus planus, turinčius tikslą supramoninti Sovietų Rusiją ir sukurti socializmą.

⁹³ Glavnoje upravlenije lagerei — GULAG.

Šiaurėje visu Ledinuotojo vandenyno pakraščiu, Uralo Kalnyne, Kazachstano ir Turkestano stepėse, Altajaus krašte, Jenišėjaus žemupyje — Dudinkoje, Igarkoje, Turachanske, Norilske — (« kas lenkams Katynas, tas lietuviams Norilskas », jame metinis mirtingumas siekė 60%) —, Lenos žiotyse — Bykove, Nižne Kolymske, Magadane prie Ochotsko jūros, Sachaline, — Gulagas įsteigė kelius šimtus priverčiamojo darbo stovyklų, o kiekviena iš jų turėjo kelioliką arba kelias dešimtis darbo kolonijų.

American Federation of Labor paskelbė, kad 1951 m. jose buvo apie 15.000.000 kalinių. Bet kai kurie rimti to klausimo ekspertai linkę tą skaičių padidinti dar 5.000.000. Jų tarpe buvo 400.000-500.000 mūsų tautiečių. Lietuviai buvo gabenami paprastai į vietas su žiauriausiu klimatu, kur šaltis žiemą pasiekdavo 50-60 C°, kur poliarinė naktis užtrukdavo apie tris savaites, kur dažna žiauri pūga siausdavo keletą dienų ir naktų be paliovos.

«Milijonai žmonių žūsta komunistinio režimo perauklėjimo darbo stovyklose». Kalinių jose perdaug, kad būtų galima klausti: Už ką? Tiek nusikaltėlių nėra visame pasaulyje. Tad lieka klausimas: Kodėl? ⁹⁴.

Kompartijos C. K. ar N. K. V. D., nors ir skelbia, kad tose stovyklose vyksta suimtųjų perauklėjimas, bet gerai žino, kad tai yra absurdiškas noras.

Teisybė, tenai persunkaus darbo, bado ir teroro kankinamiems dažnai daromos paskaitos ir sakomos kalbos apie Leniną, Staliną, žmoniją, žmoniškumą, socializmą bei komunizmą, demokratiją, laimingą asmens ir šeimos gyvenimą. Bet «daugis klausytojų, išgirdę tuos žodžius, šypsosi, kaip ta motina, kurios akyse SS vyras nušovė jos kūdiki. Ta šypsena ne iš šio pasaulio, tai išprotėjančio veido raumenų judesiai» ⁹⁵.

Visi, kas išeis iš tų stovyklų, bus užkeikti komunistinio režimo priešininkai, net jei tokiais nebuvo suėmimo metu.

Todėl yra tik vienas atsakymas: vergų stovyklos įsteigtos tautinių grupių, priešiškų klasių ir politinių samburių, prieštaraujančių komunizmo doktrinai religijų ir ideologijų žmonių likvidacijai. Tai komunistinio pangenocido mirties fabrikai. Sovietinių kacetų buvimo negalima pateisinti Hitlerio tos rūšies įstaigomis. Komunistai pradėjo jas steigti bent 15 metų anksčiau, nei nacionalsocialistai. « Hitlerio mirties fabrikų jau 20 metų, kai nėra. Jie griuvo, kaip košmarinis sapnas. Jų vietoje stovi koplyčios, muziejai, kuriuose sukrauta kankinimų prietaisai ir nukankintų doku-

⁹⁴ ZE-KA MARGOLIN, *Putišestvije v Stranu*, New Yorkas, 1952, 233, psl.

⁹⁵ Ten pat, 290 psl.

mentacija, paminklai nužudytiems. O sovietišku kacetų dalis, tik kiek pakeistų, tobuliau užkamufliuotų, ekzistuoja iki šiol ... Sovietinės « perauklėjimo » darbo stovyklos buvo gigantiška, didžiausia ir vienintelė pasaulyje dvasiniai luošų ir psichopatų gamykla ... Jose vykdomas nežinomas žmonijai ir niekad nebuvęs sielų pogromas, žmonių širdžių giljotinavimas »⁹⁶.

Dirbti vertė 12 valandų. Nepakankamas maistas. Rūbų ir apavo stoka ir nepritaikymas klimatinei aplinkai. Pasekmės : fizinis išsekimas, dvasinė depresija, neviltis, imunologiško atsparumo išnykimas. Išvados išskyla savaime: mirtis.

J. B. Margolin, išbuvęs Sovietų stovyklose 6 metus, apskaičiuoja, kad visuose komunistiniuose kacetuose Stalino laikais mirėdavo per metus 750.000-1.500.000 žmonių. Bet čia pat priduria, kad tai yra nepaprastai kuklus, atsargus ir suspaustas apskaičiavimas. Žinovai teigia, kad kacetų gyventojų metinis mirtingumas siekdavo 20-25%. N. K. G. B. ypatingi teismai (specialios trejukės) dažniausiai paskirdavo tremiamiems 8 metus. Keturi metai buvo pridedami atsargai. N. K. V. D. klysti negali! Ar tai nėra lygu Hitlerio-Himmlerio *Final Solution* ?

Hitlerio mirties fabrikuose atvežtųjų kančios dažniausiai baigdavosi atvykimo dieną. Prieš akis atgabentų į komunistinius kacetus metai kančios. Kurių mirtis buvo lengvesnė—kas žino ?⁹⁷.

« Perauklėjimo » ištaigų pareigūnai su cinizmu kartodavo kaliniams : «Jūs čia atsiuntė baigti gyvenimo dienas. Nesvajokite grįžti į savo kraštą. Ne jūs, bet mes nusakome jūsų likimą »⁹⁸.

IV. GENOCIDO PADARINIAI LIETUVIŲ TAUTAI

Nacinio ir komunistinio genocido padarytus žmonių nuostolius mūsų krašte galėtų apskaičiuoti tik bešališka tarptautinė komisija. Jai turėtų būti leista ištirti tuo klausimu archyvinę medžiagą, apklausti liudininkus ir susipažinti su dar užsilikusiomis stovyklomis. Tą uždavinį išspręsti bandė Jungtinių Tautų Organizacijos suformuotas *ad hoc* *Gommittee on Forced Labor*. Jis pranešė, kad «priverčiamojo darbo sistema yra svarbus faktorius krašto ekonomijai». Bet komitetas nepriėjo aiškių išvadų dėl vergų skaičiaus ir dėl skaičiaus priverčiamojo darbo stovyklų ir jų dislokacijos⁹⁹.

⁹⁶ Ten pat, 91-92 psl.

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ K. BIELINIS, *Teroro ir vergijos imperija Sovietų Sąjunga*, 1963, 206 psl.

⁹⁹ *The State Department Bulletin*, 1953.VIII.10 d.

K. Pelėkis patiekia tokias skaitlines : Nacių okupacija 405.000 žmonių arba 13,5% visų gyventojų. Pirmoji sovietų okupacija 102.000 žmonių arba 3,4% gyventojų. Antroji sovietinė okupacija (1941-1949) 500.000-600.000 žmonių arba 17% gyventojų. Susumavę gauname 1.007.000-1.100.000 žmonių arba 33,9% gyventojų¹⁰⁰. Labai artimas skaitlines paskelbė Amerikos laikraštis *Our Sunday Visitor* — apie 1.000.000 žmonių arba 33,9% ir padarė tokią prielaidą: « Priimant dėmesin, kad tie nužudyti, deportuoti ir pasitraukę į tremtį sudarė geriausią pajėgiausią, sąmoningą, išmokslintą elementą ir tautos inteligentiją — nuostoliai yra žiaurūs, beveik fatališki tolesniam tautos išlikimui». VLIKas pranešė Jungtinių Tautų Organizacijai 1949 m. genocidinius nuostolius 1940-1949 m. laikotarpiui tokius: nacinė okupacija — 300.000 žmonių ir Sovietinė — 520.000, iš viso 820.000 žmonių¹⁰¹. P. Zunde vertina Lietuvos gyventojų nuostolius tame pat laike 1.090.000 žm.¹⁰² K. Bielinis apskaičiuoja, kad nacinė okupacija išrovė 300.000 ir sovietinė 659.969 žmones¹⁰³.

Pavergtos Lietuvos kompartijos sekretorius A. Sniečkus savo kalboje pasakė: «Ypatingosios valstybinės komisijos paskelbtais duomenimis vokiškieji fašistai Lietuvos teritorijoje sušaudė ir nukankino daugiau 300.000 gyventojų ir 165.000 karo belaisvių ». Bet gale tos kalbos padarė tokią pataisą: « 1946 m. sausio-vasario mėn. Rygoje teismo procese buvo nustatyta, kad vokiški fašistai Tarybų Lietuvos teritorijoje nužudė 700.000 piliečių bei karo belaisvių »¹⁰⁴. Nė žodžio nepratarė apie sovietinį genocidą ir tik pasakė: «lietuvių tauta broliškųjų tarybinių tautų šeimoje yra rami dėl savo rytojaus ».

A. Lebed tvirtina, kad 1941-1955 m. laikotarpyje iš Lietuvos į kitas respublikas buvo perkelta 683.000 žmonių »¹⁰⁵.

Nepaprastai svari yra A. N. Tarulio studija. Jo kruopščiu apskaičiavimu Lietuva (1940-1959 m.) neteko 1.160.000 žmonių: nacių laikais 250.000, bolševikmečiu — 630.000 ir repatrijantų bei tremtinių — 280.000. Minėto Sniečkaus teigimą, kad naciai išžudė

¹⁰⁰ K. PELĖKIS, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 239 ir 212 psl.

¹⁰¹ SUPREME LITHUANIAN COMMITTEE OP LIBERATION, *Appeal to the United Nation Genocide*, 59 psl.

¹⁰² P. ZUNDĖ, *Lietuvos gyventojų dinamika ir struktūra*, žr. *Aidai*, 1964 m. 10 nr. - gruodžio mėn., 450 ir 455 psl.

¹⁰³ K. BIELINIS, *Teroro ir vergijos imperija Sovietų Sąjunga*, 1963, 206 ir 9 psl.

¹⁰⁴ *Tiesa*, 125 nr., Vilnius, 1959.V.31 d.

¹⁰⁶ A. LEBED, *Genocide in the USSR*, New Yorkas, 1958.

700.000 t. y. kiekvieną ketvirtą gyventoją, jis kvalifikuoja nieku neparemta statistika, kuri baigiasi *reductio ad absurdum*¹⁰⁶.

Taigi, visi tyrėjai vieningi, kad 1940-1949 m. Lietuva neteko apie 1.000.000 žmonių. Aukščiau minėjau, V. Rastenio nuomonę, kad ir po 1949 m. okupantai išgabena kasmet nemažiau 20.000 asmenų. Tuo būdu 1949-1964 m. laikotarpy, išvežta ir išsiųsta buvo iš mūsų dar 300.000. Tai sumarinis genocido balansas (1940-1965) svyruoja tarp minimalinės skaitlinės 1.120.000 ir maksimalinės — 1.460.000.

Nė viena tauta pasaulyje, išskyrus Europoje gyvenančius žydus, neturėjo tokių nuostolių. Tik juodojo maro pavietrė praskridusi per mūsų kraštą XVIII šimtmečio pradžioje pareikalavo procentiniai kiek daugiau aukų. Dera prisiminti, kad mūsų valstybė buvo neutrali šalis, nekariavo su niekuo, t. y. tos aukos nėra mūsų sukkelto karo padariniai.

1863 m. lietuviai, pareikšdami lenkams istorinį solidarumą, sukilo prieš Rusiją, kurios vergiją jau kentė 65 m. Sukilimas buvo palaužtas. Gen. gubernatorius M. Muravjovas-Korikas pasiuntė carui toki savo žygdarbių raportą :

Nubausta mirtimi	128 žmonės
Išsiųsta į Sibirą	1424 »
Nuteista sunkiems darbams	772 »
Ištremta į Rusijos gilumą	1529 »
Perkeldinti gyventi į Rusiją	4096 »
Atiduota į rekrūtus	345 »
Kovose nukauti ir sužeisti	1300 »
Dvarų konfiskuota	1794 » ¹⁰⁷

Tasai « pergalingas » pranešimas nėra pilnas. Jame nesuminėta žiaurumai, moralinis išniekinimas, kultūrinis apiplėšimas. Bet vis tiek tai yra tik šešėlis lyginant su raudonojo genocido debesiu jau 20 metų užgožusiu mūsų šalį, ir iš kurio nepaliaunamai krinta dorinio ir tautinio maro kruša.

Ir komunistinio genocido balansas apytikriai žinomas :

Nubausti mirtimi daug tūkstančių (12.000 ?) žmonių.

Žuvo kovose virš 50.000 žmonių.

Išgabenta į Stalino mirties fabrikus 600.000-700.000 žmonių.

Konfiskuota visa Lietuvos žemė su visais jos turtais.

¹⁰⁶ A. HEAVY, *Population Loss in Lithuania Subcommittee on Europe*, 97 Congress, Second Session, 365-374 psl.

¹⁰⁷ DR. V. SRUOGIENĖ, 1863 metų sukilimas, žr. *Karys*, 7 nr., 1963 m.

1863 m. caras baudžiavą panaikino, o 1945-1949 buvo įvesta neapbrėžta kūno ir dvasios baudžiava.

Vykdoma Lietuvos kolonizacija. Jau dabar Lietuvoje rusų yra 11%, prieš 1940 m. buvo tik 2-3%.

Per 40 metų (1864-1904) caro žandarai konfiskavo apie 160.000 egzempliorių knygų, ir keli tūkstančiai lietuvių pateko į kalėjimą ar į Sibirą už meilę ir ištikimybę savo raštui ir knygai.

Stalino-Kruščiovo gadynėje buvo konfiskuoti ar sunaikinti milijonai lietuviškų knygų. Virš dviejų milijonų lietuvių katalikų negali spausdinti nė vieno religinio laikraščio. Rodos, per 25 metus buvo leista atspausdinti vieną maldaknygę ir vieną kalendorių. Nuo įsiveržimo į Lietuvą, komunistinis režimas išgraužia su čekistiškų žiurkių uolumu iš lietuviškų spaudinių tautinę dvasią, visais būdais rusifikuoja ir klastoja mūsų kultūros ir Lietuvos praeities istoriją. Ir dar jų vienas šlykštus makiaveliškas laimėjimas. Stalino ir jo įpėdinių nuspręstą genocidą padeda vykdyti lietuvių tautos atplaišos, lietuviški raudoni gauleiteriai... Neprileidžiu, kad jie nežinotų, koksai likimas buvo savųjų kvisingų ar Hitlerio pasodintų gauleiterių, jų engiamoms tautoms išsivadavus!

V. KOVOTI!., IŠSILAISVINTI!..

Baigdamas mūsų tautos gyvenimo rūsčią sągą, noriu pareikšti keletą minčių. Lietuvių tauta yra genocidinėje nelaisvėje jau 25 metai. Jos biologiškas kūnas smarkiai sužalotas. Religinis, kultūrinis gyvenimas apgriautas, sukrėstas. Bet išlikę gyvi, pajėgė išauginti savyje psichologinę pusiausvyrą egzistuoti ir reikštis net ir smurtinėse sąlygose. « Su tyliu sopuliu širdyje, jie ašaromis, prakaitu ir neapykanta dilina priešą ».

Atrodo, kad fizinio genocido viršūnė jau pasiekta, ir jis nevykdomas brutaliai plačioje apimtyje. Bent laikinai. Tautos mažėjimas sustabdytas. Jei ne nacių-sovietų genocidas, tai Lietuvoje dabar būtų apie 3.565.000 žmonių pagal A. Rimkos apskaičiavimus, arba 3.672.969 pagal K. Bielinio, bet ne 2.713.000, kaip parodė 1959 m. sausio 15 d. gyventojų surašymo duomenys. Reikia prileisti, kad egzistenciniai biologiniai dėsniai skatins padidintą gimdymų skaičių, kad išlygintų turėtus nuostolius. Pavyzdys: 1941 m. Lietuvoje buvo vedybų 25.486, gimimų — 55.106, mirimų — 30.863, priauglis — 24.243, o 1942 m. po didžiųjų išvežimų vedybų — 21.540, gimimų net — 69.699, mirimų — 33.353 ir priauglio — 36.346.

Išlikę gyvi lietuviai ištrėmime darys visa, kad grįžtų į tėvynę. Nemažai daliai pavyks tai pasiekti. Ekonominių kliūčių Lietuvos

gyventojų skaičiui augti nėra. Dabartinėje jos teritorijoje optimalis gyventojų skaičius galėtų būti 5.000.000-5.500.000 žmonių pagal A. Rimkos apskaičiavimus.

Lietuvių jaunų vyrų skaičiui padidėjus (1947-1949 m. kovose jų žuvo virš 50.000), jungtusių skaičius su svetimtaučiais taps nereikšmingas. Lietuvė moteris buvo visuomet turtinga savigarbos ir taurumo elementais. Be to, lietuvius nuo atėjūnų skiria ir kalba ir tikyba. Kaip tikintis, senobinis lietuvis mirė už Perkūną, Praamžių ir amžinąją ugnį, taip ir dabartinis lietuvis kovos ir mirs už Rūpintojėlį ir žemę, kurią jis laimina savo guodžiančiu žvilgsniu. Gindamas savitą kultūrą, įsitikinimus, — lietuvis gina savo asmenybę.

Laisvės kovotojų pralietas kraujas ir šimtų tūkstančių išgautų į nelaisvę kančios sudarė saugiausius pylimus prieš nutautėjimą. Jų negalės ir šimtmečiai suardyti. Jie aidės legendose amžinai. Tik kai kurie ne tik fiziniai, bet, svarbiausia, dvasiniai emigrantai perša besąlyginį, servilinį bendradarbiavimą su okupantais.

Ir gimtosios žemės mistiška trauka yra ir bus didelis nutautėjimo stabdis. Lietuviai neištautėjo per 120 metų carinės okupacijos, neatsisakė per 40 metų savo raidžių. Lietuvis ypatingai atsparus priespaudai. Jau ne vieną kartą priešiški juodvarniai krankė Lietuvai mirtį. Bet ji gyva šiandien ir liks gyva amžinai.

Dvasiniai ir fiziniai lietuvių pajėgumai gali laisvai konkuruoti su okupantų tokiomis savybėmis. Čion lietuviai yra ir bus geresnėje padėtyje, nes jie žino, kad kovoja už tautą, už laisvę. O atėjūnai visuomet jausis esą okupantai, pavergėjai. Komunistinė literatūra ir filosofija yra labai sekli žmogaus asmens ir visuomenės problemomis. Tad jos įtaka nestipri, neišiveržianti.

Lietuva turi daug inteligentijos, 24.000 studentų, 400.000 pradžios mokyklose moksleivių. Dalis jų yra atitolę, bet daugumas yra neatskiriama suaugę su tautos kamienu ir gimtąja žeme.

Laisvame pasaulyje yra apie 1.000.000 lietuvių, kurių įtaka į apsupančią visuomenę tolygiai didėja ir didės. Jų medžiaginis svoris irgi smarkiai auga. Abu tie faktoriai jau labai stabdo okupantų užmačius. Jei mes sudarysime kovojančią Pasaulio Lietuvių Bendruomenę — tai jos įtaka ir reikšmė ir lietuvių išgyvenimui ir Lietuvos išlaisvinimui bus milžiniška. De Gaulle, 1940 m. rugpiučio mėn. kreipėsi į 1200 prancūzų pabėgėlių Gibraltare, plaukusių J. A. V. laivu į Angliją : « Tai jūs pabėgote. Tai gerai. Bet tai, ką jūs padarėte yra niekis. Dabar jūs turite padaryti viską. Kol Prancūzija nebus išlaisvinta — jūs niekuomet negalite sustoti kovoje ». Ar likimas ne tuos žodžius kasdien mūsų sąžinei byloja ?

Mums visiems yra žinoma daug žadančio rašytojo Landsbergio pjesė: *Penki stulpai miesto aikštėje*. Komunistinė Maskva stumia ir tempia mūsų tautą į istorijos ešafotą. Jos opričnikai ir kūno mechanikai keikiasi, kad ji turi ne vieną, bet 3.000.000 širdžių. Pavergtos šalies aikštėse stovi ne penki, bet tūkstančiai stulpų. Prie jų rišami nemarios Lietuvos sūnūs. Nemarios, nes jie žūdami, maitina Laisvės šaknis savo gyvybės sultimis.

Ta likiminė kova išskleidė mūsų tautoje pilną žmoniškumo vaivorykštę: Lietuva tapo ir yra kovojanti, kenčianti ir garbarbė — *Lituania militans, dolorosa et pia*.

Okupantai sunkia pakaustytų batų eiseną saugo tuos tūkstančius stulpų. Jie pasišovę rišti prie jo kiekvieną išdrįstanti, vardan Lietuvos meilės, vardan pagarbos žuvusiems kovotojams, pakloti prie stulpų gėlių žiedus. Nemaža yra komentatorių (kaip sako Landsbergis) su juodais akiniais, kuriais jie nori paslėpti užgesusią juose ištikimybę tautai ir savo sąžinei. Bet yra nusikalstama, kuomet kooperatorių užsimaskavimas peržengia visus tautinės egzistencijos dėsnių ribas, kuomet komentatoriai pradeda skelbti:

*Niekas negali pūsti prieš vėją
Kas turi jėgą — tas teisingas.*

Man aišku kad tokie komentatorių žodžiai negali gražinti tautai laisvės. Bet mes tikime Lietuvą ir jos prisikėlimą. Todėl aš jungiuosi prie vaiko, baimėje, bet ir drąsoje, padėjusio gėlių puokštę prie stulpų papėdės, žodžių, kuriuos jis pasakė komentatoriui:

Jūs esate senas, Jūs esate aklas.

Kas iš mūsų širdyje neturi meilės savo tautai, tas turi pikčiausios rūšies širdies ydą.

DR. DOMAS JASAITIS

Tampa, Fla. J. A. V., 1965.II.2d.

LITERATURA

- BIZOTTSAG, MAGYAR, *Genocide by deportation ; an appeal to the United Nations to enforce the law*. Foreword by Bela Varga, New Yorkas, 1951, 131 psł.
- DROST, P. N., *The Grime of State ; penal protection for fondamental freedoms of persons and peoples*, Leyden, 1959, 2 t.
- KAELTJS, ALEXANDER, *Human Rights and Genocide in the Baltic States*, Stockholmas, 1950, 57 psł.
- LEMKIN, RAPHAEL, *Genocide as a Crime Mader International Law*, *zr. American Journal of International Law*, 41 t. 1947, 145-151 psł.
- PERANDI, A., *Another Crime. Soviet Acts of Genocide Against Baltic Nations* *zr. The Baltic Review* (N. Y.) 1954, 2-3 nr., 25-51 psł.
- PLANZER, ANTONIO, *Le crime de génocide*, St. Gallen, 1956, 210 psł.
- REITLINGER, GERALD, *The Final Solution*, New Yorkas, 1953.
- ROBINSON, NEHEMIAH, *The Genocide Convention*. A Commentary, New Yorkas, World Jewish Congress, 1960, 158 psł.
- SVABE, A., *Genocide in the Baltic States*, Stockholmas, 1952, 52 psł.
- Human Freedom is Being Crushed, *The Story of Deportations Behind the Iron Curtain*, Washingtonas, D. C., 1951.
- International Peasant Union. *Memorandum to the United Nations General Assembly*, New Yorkas 1954, 29 psł.
- The Black Book: *The Nazi Crime Against the Jewish People*, New Yorkas, 1946.
- U. S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *The Genocide Convention*, Hearings Before a subcommittee of the Committee on Foreign Relations. Washingtonas, D. C., 1950, 555 psł.

NATIONALSOCIALIST AND COMMUNIST GENOCIDE IN LITHUANIA

by

DOMAS JASAITIS, M. D.

Summary

The author in papers section *The historical Parallels* mentions in passing of the occurrence of mass homicide and genocide in both ancient and modern times.

The main part of this paper is about modern National Socialist genocide and Communist pan-genocide. Both kinds of genocide originate from the world-views of National Socialism and Communism which deny the ancient law of Judaism and the law of Christ. The intrinsic worth of man even in the humanitarian sense and the respect for individuality which flows from it is discarded.

The thought appears that the Communism of Lenin-Stalin is the incarnation of Darwinism into sociology and Hitler's National-Socialism is the use of Nietzsche's conception of the *super-man*.

Communism makes the international proletariat the messiah of the new social order. National Socialism irrationally attributes superhuman qualities to the German race. Communism wants to create a *homo sovieticus* and a *pax sovietica* and National Socialism wanted to create a *super-homo germanicus* and a *pax germanica*. Both of these world-views are totalitarian, both are alien to the cultures which arose from the Judean-Christian tradition of other major religions. Both of these world-views are a return to neanderthalism. Both reject the natural process of evolution of society. Unbounded violence and terror have taken the place of natural evolution.

The Soviet pan-genocide is fifteen years older than the National Socialist genocide. The Gestapo of Hitler and Himmler are the capable students of the Cheka and the NKVD of Stalin and Dzerzhinsky.

This article contains a wide survey of National Socialist genocide in Lithuania from 1941 to 1944 and Communist genocide in Soviet occupied Lithuania from 1940 to 1941 and again from 1945 to 1965.

Material losses suffered by Lithuania between the years 1940 and 1944 are approximately the following : in agriculture and forestry — \$ 209 million, in industry and trade — \$ 100 million, in communications — \$ 101 million, in urban buildings and other constructions — \$ 106 million, in social cultural and health areas — \$ 107 million. In total the losses approximate 623 million dollars.

It is impossible to say what the losses and damages have been from the Soviet occupation of Lithuania for the past two decades.

The Red and Brown genocide brought terrible losses to the inhabitants of Lithuania. They can only be accurately computed by a competent, unbiased international committee which would have to study archives, question witnesses and investigate the problem of the still existant concentration camps and jails in the Soviet Union. According to Lithuanian experts and experts of other nations, the number of victims of genocide comes to 1.126.000 people, i. e. close to thirty-six percent of all the inhabitants of Lithuania.

The Soviet Union has lately been following a policy of colonization of Lithuania and has been instigating aggressive action against the church and believers.